

ANOEMION

Ενημερωτικό Δελτίο της
Ενώσεως Φίλων Ακροπόλεως
Τεύχος 10ο, Ιούλιος 2003

ΕΝΩΣΗ ΦΙΛΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

γαπητοί Φίλοι και Φίλες,

Με την έκδοση του 10ου (!) αυτού τεύχους ένα ακόμη καλοκαίρι βρίσκεται μπροστά μας. Εκείνοι που θα το πάρουν πριν από τις διακοπές τους, θα έχουν την ευκαιρία να το μελετήσουν με ηρεμία σε ώρες αναπαύσεως. Για όσους θα το βρουν μετά την επιστροφή τους, ελπίζουμε ότι θα προφθάσουν να το διαβάσουν πριν από την συνήθη φθινοπωρινή ένταση. Σε κάθε περίπτωση το Ανθέμιον θα μας δώσει πάλι την ευκαιρία να θυμηθούμε τις ενδιαφέρουσες εμπειρίες (αυτή τη φορά κυρίως ομιλίες) που είχαμε τον χειμώνα που πέρασε.

Πρέπει να αισθανόμαστε αλήθεια τυχεροί που όλα αυτά τα χρόνια, μας δόθηκε η ευκαιρία να παρακολουθήσουμε μια πραγματική αναγέννηση στους αρχαιολογικούς χώρους με τα πολλά ευρήματα που έρχονται στο φως από την αρχαιολογική σκαπάνη με την αφορμή του ΜΕΤΡΟ και της Ενοποίησης των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας.

Ας ευχηθούμε μονάχα ότι η σημαντική οικονομική ευχέρεια που έχει δημιουργηθεί, τόσο με ευρωπαϊκά όσο και με ελληνικά χρήματα, θα χρησιμοποιηθεί από τους υπεύθυνους με περισσή και με την παραδοσιακή μέχρι τώρα «ελληνική θέση» και φιλοσοφία μιας συντηρητικής ανάδειξης των αρχαίων, σε συνδυασμό με τη διατήρηση της πιο πρόσφατης μνήμης και του απαράμιλλου ελληνικού τοπίου.

Το μεγαλύτερο μέρος του Ανθемίου αυτού καλύπτεται από την άκρως ενδιαφέρουσα κατ' αποκλειστικότητα παρουσίαση του ευρύτατου και πλούσιου έργου της Α' Ε.Π.Κ.Α. από την κα Α. Χωρέμη, όπως το περιέγραψε στην ομιλία της στις 27 Μαΐου 2002 στο αμφιθέατρο του Υπουργείου Πολιτισμού. Είναι ένα έργο που επεκτείνεται σε δέκα διαφορετικούς αρχαιολογικούς χώρους περί την Ακρόπολη και μέχρι τη νήσο Κέα και παρουσιάζεται σε πέντε διαφορετικά μουσεία. Ειδική μνεία γίνεται για την Κέα με άρθρα τόσο της ίδιας της κας Χωρέμη όσο και της αρχαιολόγου Γ. Βενιέρη και της αρχιτέκτονος Α. Βοναπάρτη (που ανέλαβε την επανέκθεση του μουσείου). Ακολουθούν ειδικότερα άρθρα για τον Πύργο της Αγίας Μαρίνας της Κέας της αρχαιολόγου Ι. Γαλάνη και του γνωστού μας αρχιτέκτονα-μηχανικού Κ. Καζαμιάκη. Θυμόμαστε έτσι τη θαυμάσια περσινή εκδρομή στο νησί με την ευκαιρία των εγκαίνιων του μουσείου (σελ. 3-29).

Πλούσιο επίσης το έργο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που παρουσιάζει το 8ο συνέδριο «Εκπαιδευτικοί και Προγράμματα για την Ακρόπολη» με ειδικό θέμα Εκπαιδευτικές Μουσειοσκευές «Πάμε στην Ακρόπολη» και «Ένας Αρχαίος Ναός». Οι μουσειοσκευές δημιουργήθηκαν, με τη γνωστή εξαιρετική επιμέλεια των αρχαιολόγων Κ. Χατζηασλάνη, Ε. Καϊμάρα και Α. Λεοντή και την ευγενή χορηγία των Ιδρυμάτων Σταύρου Σ. Νιάρχου και Μποδοσάκη (σελ. 30-33). Όλες οι μουσειοσκευές βρίσκονται εκτεθειμένες, σε ειδικές προθήκες, στο ισόγειο του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως και έτσι όσοι δεν είχαν την ευκαιρία να δουν την έκθεση κατά την ειδική εκδήλωση που έγινε τον Δεκέμβριο του 2001, μπορούν να την επισκεφθούν τώρα, κατόπιν συνεννοήσεως.

Τέλος κατά τα καθιερωμένα ακολουθεί η δραστηριότητα των «Φίλων». Αυτόν τον χειμώνα πιο πολύ «εντός θυρών», λόγω των συχνών βροχών: μία επίσκεψη στο Μουσείο Μπενάκη, στη μοναδική έκθεση φωτογραφιών του Σ. Μαυρομμάτη για το διαχρονικό έργο που έχει συντελεσθεί στην Ακρόπολη, τρεις διαλέξεις στη μνήμη του αρχαιολόγου L. Ross και των αρχιτεκτόνων F. C. Penrose και G. P. Stevens που το έργο τους σφραγίζει την έρευνα των μνημείων της Ακροπόλεως. Τέλος η πολύ επιτυχημένη εκδήλωση για να τιμήσουμε τους χορηγούς μας, που ελπίζουμε ότι σύντομα θα βρουν μιμητές! (σελ. 34-35). Η φετεινή χειμερινή περίοδος έκλεισε με τη θαυμάσια εκδήλωση «Τραγούδια των δύο θαλασσών», για την οποία όμως θα μιλήσουμε σε επόμενο τεύχος.

Το Διοικητικό Συμβούλιο, σας εύχεται ένα καλό καλοκαίρι και καλή αντάμωση το φθινόπωρο.

Φαίδων Στράτος
Πρόεδρος Δ. Σ. της ΕΦΑ

Η έκδοση του 10ου τεύχους πραγματοποιείται με τη χορηγία της Α.Ε. ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ TITAN

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2001

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤΟ ΑΜΦΙΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ 27/5/2002

Δρ Άλκηστις Χωρέμη-Σπετσιέρη

Διευθύντρια της Α' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

ο έργο της Εφορείας Ακροπόλεως το 2001 ήταν πολύπλευρο.

Περιλαμβάνει εργασίες διαμόρφωσης σε δέκα αρχαιολογικούς χώρους και επανένθεσης σε πέντε μουσεία, σωστικές ανασκαφές σε οικόπεδα στην Πλάκα και τη νήσο Κέα, η οποία επίσης υπάγεται στην Εφορεία Ακροπόλεως, εργασίες στερέωσης, αναστήλωσης και συντήρησης σε μνημεία, δημιουργία CD-ROM για το Μουσείο Ακροπόλεως και τεσσάρων ταινιών μικρού μήκους για τα έργα ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων, εκπαιδευτικά προγράμματα και πολλές άλλες δραστηριότητες σχετικά με την πληροφόρηση και την εξυπηρέτηση μελετητών και πολιτών.

Στον **Χώρο της Ακροπόλεως** καταβλήθηκε προσπάθεια ευπρεπισμού γύρω από τα εργοτάξια των αναστηλωτικών έργων, με νέα διεύθυνση των ογκωδών εγκαταστάσεων αρχιτεκτονικών μελών κατά μήκος των διαδρομών επίσκεψης. Έγινε βελτίωση του εποπτικού υλικού με αντικατάσταση των παλαιών ενημερωτικών πινακίδων από ορείχαλκο με νέες από ανοδιωμένο αλουμίνιο, στις οποίες χαράχθηκαν ενημερωτικά κείμενα στα ελληνικά και τα αγγλικά καθώς και σχέδια κατόψεων και αναπαράστασεων των μνημείων.

Στη δυτική πύλη της υστερορρωμαϊκής οχύρωσης της Ακροπόλεως, που είναι γνωστή και ως Πύλη Beulé, από το όνομα του Γάλλου ανασκαφέα της, άρχισαν από το 2000 και βρίσκονται σε εξέλιξη εργασίες στερέωσης του βόρειου πύργου της πύλης που υπέστη ζημιές κατά τον σεισμό του 1999. Παράλληλα εκπονείται από τον αρχιτέκτονα, διευθυντή της Διεύθυνσης Αναστήλωσης Αρχαίων Μνημείων (ΔΑΑΜ) Δ. Ζιρώ μελέτη για την οριστική δομική αποκατάσταση του μνημείου, το οποίο είχε αλλοιωθεί μορφολογικά κατά την αποκατάσταση του 1888. Οι χώροι του πύργου που διασώζουν και φάσεις εποχής φραγκοκρατίας, όπως μαρτυρούν οι θόλοι στέγας και τα τόξα που αποκαλύφθηκαν μετά την αφαίρεση των κονιαμάτων (εικ. 1), θα χρησιμοποιηθούν για τη φύλαξη επιγραφών της Ακροπόλεως.

Στο **Μουσείο Ακροπόλεως** η έκθεση εμπλουτίστηκε με ορισμένα νέα εκθέματα. Στο άγαλμα της Αθηνάς του

Αγγέλиту τοποθετήθηκε ο αρχαϊκός αναθηματικός ενεπίγραφος κιονίσκος με τα ονόματα του γλύπτη Ευήνορος και του αναθέτη Αγγέλиту, αφού συντηρήθηκε και προσαρμόστηκε σ' αυτόν το αντίστοιχο κιονόκρανο, που έχει συσχετισθεί από τον Raubitscheck. Ταυτίστηκαν και αποδόθηκαν θραύσματα σε γλυπτά της έκθεσης και της αποθήκης από την αρχαιολόγο Χ. Βλασσοπούλου και τον συντηρητή Δ. Μαραζιώτη. Σημαντική είναι η ταύτιση από τον ίδιο μεγάλου θραύσματος από τη ράχη του Πέρση ιππέα (αρ. ευρ. 606), επειδή θα οδηγήσει σε μια νέα και πληρέστερη αποκατάσταση του συμπλέγματος. Συμπληρώθηκε το ενημερωτικό υλικό της έκθεσης με 20 πινακίδες και κατασκευάστηκαν προθήκες από plexiglas για την προστασία ευαίσθητων εκθεμάτων.

Συνεχίστηκε το πρόγραμμα **ηλεκτρονικής καταγραφής των αρχαίων της Ακροπόλεως** με τη συμβατική ονομασία «ΦΕΙΔΙΑΣ» από την αρχαιολόγο Ι. Γαλάνη. Ήδη έχουν καταχωρηθεί περίπου 4.000 αρχαία αντικείμενα. Η Εφορεία συμμετείχε στο πρόγραμμα του Υπουργείου Πολιτισμού (ΥΠΠΟ) «ΠΟΛΕΜΩΝ» στη φάση ηλεκτρονικού ευρετηριασμού των μνημείων από τον Μάιο 2001. Πραγματοποιήθηκε η εισαγωγή στο «δελτίο ηλεκτρονικής αποδελτίωσης των μνημείων» εκείνων των στοιχείων των κινητών και ακινήτων μνημείων, που είχαν συλλεγεί κατά την πρώτη πιλοτική φάση του προγράμματος και όλων εκείνων που παρουσιάζονται στον κόμβο του ΥΠΠΟ.

Εικ. 1. Δυτική πύλη υστερορρωμαϊκής οχύρωσης της Ακροπόλεως, γνωστή ως πύλη Beulé.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2001

Ολοκληρώθηκε η συλλογή και επεξεργασία του απαραίτητου υλικού (κείμενα, φωτογραφίες και σχέδια) για το **CD-ROM του Μουσείου Ακροπόλεως**, το οποίο σχεδιάστηκε και παράγεται σε συνεργασία με το Εργαστήριο Πληροφοριακών Συστημάτων Υψηλών Επιδόσεων του Πανεπιστημίου Πατρών, με επικεφαλής τον καθηγητή Θ. Παπαθεοδώρου. Η αριότητα της επιστημονικής τεκμηρίωσης από το προσωπικό της Εφορείας και η εμπνευσμένη εργασία της ομάδας του Πανεπιστημίου Πατρών πιστεύουμε ότι θα αποδώσουν ένα εύχρηστο και ελκυστικό μέσο μάθησης και πληροφόρησης, τόσο για το ειδικευμένο όσο και για το ευρύτερο κοινό.

Στο **εργαστήριο του Μουσείου** άρχισε η συντήρηση μη εκτεθειμένων μεγάλων εναέτιων γλυπτών του Παρθενώνα, καθώς και άλλων γλυπτών της αποθήκης, που πρόκειται να εκτεθούν στο Νέο Μουσείο Ακροπόλεως. Επίσης συντηρήθηκαν πολλά πήλινα ειδώλια και καταγράφηκαν 52 θραύσματα γλυπτών και αρχιτεκτονικών μελών στο ευρετήριο του Μουσείου.

Συνεχίστηκαν με εντατικό ρυθμό οι εργασίες συντήρησης της δυτικής ζωφόρου. Συγκεκριμένα έγινε εξυγίανση και δομική αποκατάσταση των λίθων, ενώ παράλληλα σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Τεχνολογίας & Έρευνας (ΙΤΕ) Κρήτης πραγματοποιήθηκαν δοκιμές καθαρισμού με τη μέθοδο των lasers, σε συνδυασμό και με τις άλλες μεθόδους καθαρισμού (μικροψηγηματοβολή και προσροφητικές άργιλλοι) κατά περίπτωση. Οι δοκιμές πραγματοποιήθηκαν σε μαρμάρινα συμπληρώματα, σε θραύσματα γλυπτών και μέλη μνημείων με πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα, προκειμένου να αντιμετωπισθεί η εφαρμογή της μεθόδου και στον καθαρισμό της δυτικής ζωφόρου. Οι εργασίες, μετά από έγκριση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου (ΚΑΣ), πραγματοποιήθηκαν από προσωπικό της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης (ΥΣΜΑ), με επικεφαλής τη χημικό Ε. Παπακωνσταντίνου και με τη συνεχή παρακολούθηση από πλευράς της Εφορείας Ακροπόλεως της αρχαιολόγου Χ. Βλασσοπούλου.

Στο **εργαστήριο των εκμαγείων**, στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως στον Μακρυγιάννη, υπό την εποπτεία του αρχαιολόγου Α. Μάντη και με τη συνεργασία τεχνικών της ΥΣΜΑ κατασκευάστηκαν από άξιους τεχνίτες, με επικεφαλής τον Θ. Καγιώρη, αντίγραφα από τεχνητό

λίθο αρχιτεκτονικών μελών ή συμπληρωμάτων τους και ιδίως γλυπτών για τα αναστηλούμενα μνημεία, με σκοπό α) τον εμπλουτισμό της συλλογής εκμαγείων του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως, β) τη βελτίωση και συμπλήρωση της έκθεσης αντιγράφων του γλυπτού διακόσμου του Παρθενώνα στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως, γ) την αντικατάσταση πρωτοτύπων γλυπτών στα αναστηλούμενα μνημεία, όπως οι λίθοι της ζωφόρου του ναού της Αθηνάς Νίκης, οι λίθοι της δυτικής ζωφόρου του Παρθενώνα κ.ά, ώστε τα πρωτότυπα να φυλαχθούν στο Μουσείο και να μην εκτίθενται σε περαιτέρω φθορά. Πλην των ανωτέρω, για τα αναστηλωτικά έργα των μνημείων έγιναν και τα εξής: ολοκληρώθηκε από τον γλύπτη Κ. Ζούρλα και τον εκμαγέα Δ. Κατσαρό η γύψινη αποκατάσταση του περίτεχνου μαρμάρινου περιθρώματος, ύψους 3,50 μ. με τα ανάγλυφα κοσμήματα πλοκού και αστραγάλου (εικ. 2), το οποίο αποδόθηκε από τον Μ. Κορρέ στο περιθύρωμα του ναού του Ασκληπιού. Επίσης κατασκευάστηκαν τα εξής αντίγραφα: της προτομής του Ηρόδου Αττικού από το πρωτότυπο του Εθνικού Μουσείου, που τοποθετήθηκε σε κόγχη στην είσοδο του ομώνυμου Ωδείου, τεσσάρων πλακών της δυτικής ζωφόρου για την έκθεση στην Αρχιτεκτονική Σχολή του Πανεπιστημίου της Μόσχας, της επιγραφής με τον κανονισμό λειτουργίας της Βιβλιοθήκης του Πανταίνου της Αρχαίας Αγοράς για τη Βιβλιοθήκη της Αλεξανδρείας κ.ά.

Στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως, κατά το 2001, με υπεύθυνη την αρχιτέκτονα-αρχαιολόγο Κ. Χατζησολάνη και τις αρχαιολόγους Ε. Καϊμάρα και Α. Λεοντή

Εικ. 2.
Γύψινη αποκατάσταση του
περιθρώματος της θύρας
του ναού του Ασκληπιού

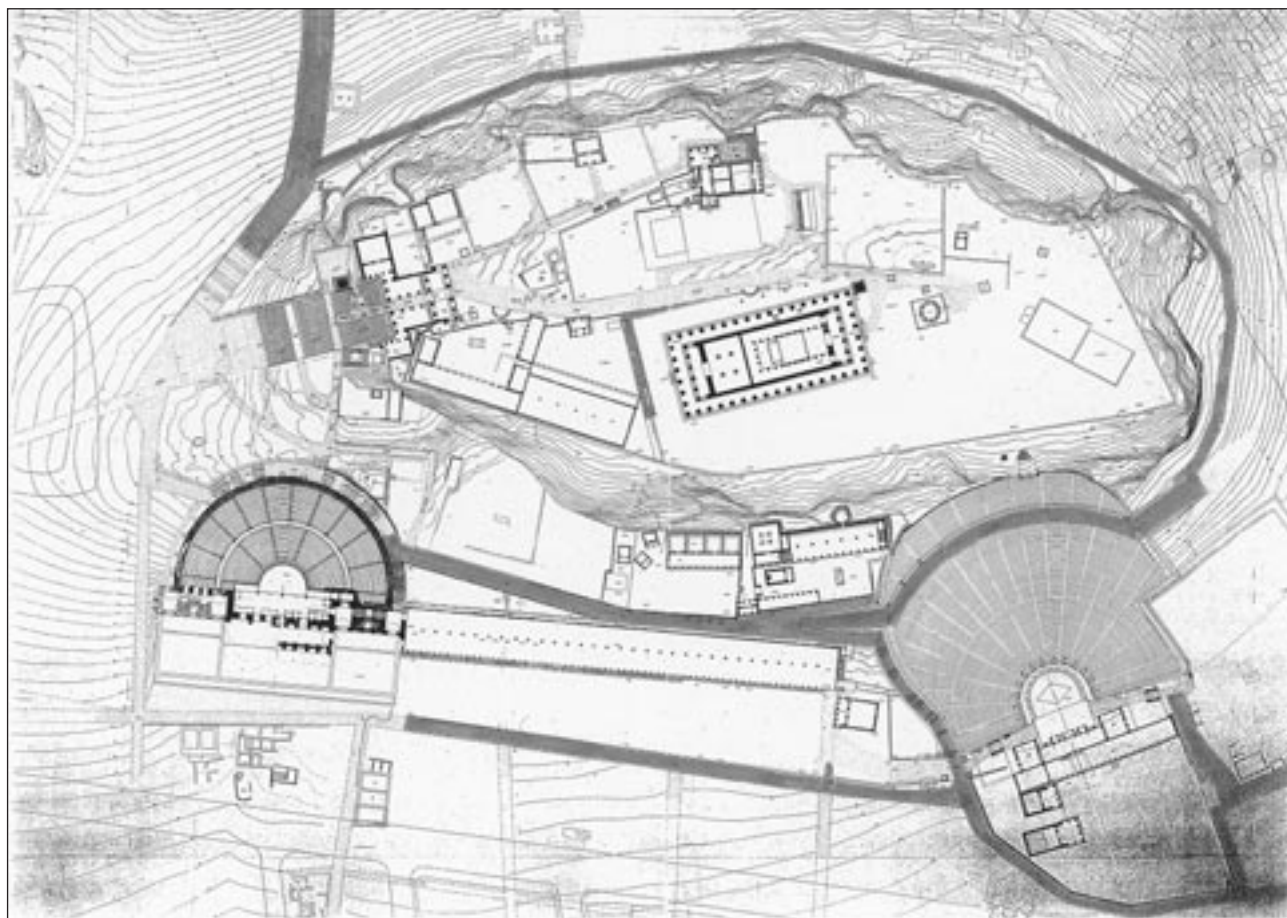
ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2001

έγιναν **εκπαιδευτικά προγράμματα** σε 3.060 μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από την Αθήνα και την επαρχία. Οι μουσειοσκευές και οι εκπαιδευτικοί φάκελλοι δανείστηκαν σε 225 σχολεία όλης της χώρας και χρησιμοποιήθηκαν από 13.850 μαθητές. Εκπαιδευτικό υλικό δόθηκε σε 945 φορείς, ενώ περίπου 500 εκπαιδευτικοί παρακολούθησαν σεμινάρια σχετικά με τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού στα σχολεία.

Στις 12 Μαΐου 2001 πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως η 6η ημερίδα με θέμα: «Εκπαιδευτικοί και Προγράμματα για την Ακρόπολη». Έλαβαν μέρος 155 εκπαιδευτικοί και παρουσιάστηκαν 17 εισηγήσεις.

Επίσης κατά το 2001 ολοκληρώθηκε με τη χορηγία των Ιδρυμάτων Σταύρου Σ. Νιάρχου και Μποδοσάκη και με τη βοήθεια της Ένωσης Φίλων Ακροπόλεως η νέα μορφή των μουσειοσκευών «Πάμε στην Ακρόπολη» και «Ένας Αρχαίος Ναός» σε 200 αντίτυπα. Οι μουσειοσκευές αυτές θα προσφερθούν μετά από ειδική επιλογή σε εκπαιδευτικούς φορείς στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Στους αρχαιολογικούς χώρους γύρω από την Ακρόπολη εκτελούνται τα τελευταία τρία χρόνια πολύ σημαντικά έργα, στα πλαίσια της **Ενοποίησης των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας**: συγκεκριμένα στη βόρεια-νότια κλιτύ της Ακροπόλεως, στους λόφους Φιλοπάππου-Πνύκας-Νυμφών, στην Αρχαία Αγορά και τον Άρειο Πάγο, στη Ρωμαϊκή Αγορά και τη Βιβλιοθήκη Αδριανού. Στόχος είναι η δημιουργία ενός εκτεταμένου αρχαιολογικού άλσους εκατέρωθεν του σημαντικού οδικού άξονα Διονυσίου Αρεοπαγίτου-Αποστόλου Παύλου, που πεζοδρομείται για να εξασφαλισθεί στους επισκέπτες άνετη πρόσβαση και κίνηση στους παραπάνω αρχαιολογικούς χώρους. Οι εργασίες στους χώρους αυτούς γίνονται από τον Δεκέμβριο 1997 με συγχρηματοδότηση του ΥΠΠΟ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στα πλαίσια του Β' και του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Ήδη έχουν ολοκληρωθεί τα απαραίτητα έργα υποδομής για την υλοποίηση έως το 2004 των τελικών στόχων που είναι κυρίως α) η αποκατάσταση κατά το δυνατόν της αρχαίας τοπογραφίας με τη δημιουργία

Εικ. 3. Τοπογραφικό σχέδιο βόρειας και νότιας κλιτύς της Ακροπόλεως, όπου σημειώνονται ο Περίπατος και άλλες αρχαίες οδούσεις

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2001

διαδρομών που αντιστοιχούν σε αρχαίες οδεύσεις και β) η ανάδειξη των μνημείων. Με αυτόν τον τρόπο καθώς και με την κατάλληλη σήμανση και πληροφόρηση θα μπορεί ο επισκέπτης να κατανοήσει την αρχική μορφή και λειτουργία των μνημείων καθώς και την ένταξή τους στην τοπογραφία της περιοχής. Παράλληλα με τη δημιουργία υποδομής για την εξυπηρέτηση του κοινού με νέα κτήρια εισόδου, χώρους θέασης και καθιστικά, η επίσκεψη στους αρχαιολογικούς χώρους θα γίνει όχι μόνον διδακτική αλλά και ελκυστική, όπως ήδη μαρτυρούν και τα στατιστικά στοιχεία επισκεπτών στον χώρο της νότιας κλιτύς, όπου έχουμε τριπλασιασμό του αριθμού των επισκεπτών.

Για τη δημοσιοποίηση των έργων της Ενοποίησης εκδόθηκε σχετικό ενημερωτικό φυλλάδιο και γυρίστηκε μία βιντεοταινία μικρού μήκους για κάθε έργο. Κατά τις πιο πάνω εργασίες προέκυψαν σημαντικά στοιχεία σχετικά με την αρχαία τοπογραφία και τα μνημεία κάθε περιοχής: Στη **βόρεια και στη νότια κλιτύ της Ακροπόλεως** την αρχαιολογική φυσιογνωμία της περιοχής συνθέτουν σημαντικά μνημεία και ιερά: στη μεν νότια κλιτύ, το ιερό και το θέατρο του Διονύσου, το Ωδείο του Περικλέους, το Ασκληπιείο, το μνημείο του Θρασύλλου, το Ωδείο Ηρώδου Αττικού και η Στοά του Ευμένους, στη δε βόρεια κλιτύ, η ζώνη των ιερών Πανός, Διός, Απόλλωνος Υποακράιου, Αφροδίτης και Έρωτος, καθώς και της Αγλαύρου στην ανατολική πλευρά πάνω από τον Περιπάτο. Κύριος στόχος του έργου είναι η αναβίωση αρχαίων διαδρομών και ιδίως του Περιπάτου, που εξασφάλιζε την περιμετρική όδευση της Ακροπόλεως, συνδέοντας τη βόρεια με τη νότια κλιτύ (εικ. 3). Σημειωτέον ότι η νότια κλιτύς μετά την ολοκλήρωση της πεζοδρομής της Διονυσίου Αρεοπαγίτου και

τη μεταφορά της εισόδου στο νοτιοανατολικό μέρος του χώρου, έναντι της μελλοντικής εισόδου του Νέου Μουσείου Ακροπόλεως, αποτελεί την αφετηρία της επίσκεψης στην Ακρόπολη ή τανάπαλιν την πρόσβαση στο Νέο Μουσείο για τον ερχόμενο από τον Ιερό Βράχο (εικ. 4).

Υπεύθυνος του έργου έως τον Αύγουστο 2001 ήταν ο αρχαιολόγος Α. Μάντης που όμως μετατέθηκε στην Δ' Εφορεία και στη συνέχεια ο αρχαιολόγος Γ. Καββαδίας. Στη νότια κλιτύ, εξωτερικά του περιβόλου του τεμένους του Διονύσου, διαμορφώθηκαν οι διαδρομές που αντιστοιχούν σε αρχαίες οδεύσεις: συγκεκριμένα η **νότια οδός** και η **δυτική ανιούσα**, έως το σημείο που αρχίζει το πολύ ανηφορικό τμήμα της, δυτικά του αναλήμματος του Διονυσιακού θεάτρου, όπου προβλέπεται κατασκευή ξύλινης ραμπόσκαλας. Ακολούθως η όδευση ανεβαίνει πάνω από τη Στοά του Ευμένους, κατά μήκος του ανδρήρου του Ασκληπιείου, συνεχίζει περιμετρικά του ανατολικού μέρους του κοίλου του Ηρώδειου, με βαθμιδωτή άνοδο που είναι η συνέχεια του Περιπάτου τη ρωμαϊκή εποχή και οδηγεί στην Ακρόπολη και στο βόρειο τμήμα του Περιπάτου, στη βόρεια κλιτύ. Κατά τη διαμόρφωση της **ανατολικής ανιούσας** αποκαλύφθηκαν λείψανα της υποθεμελίωσης του προπύλου και του περιβόλου του ιερού του Διονύσου, ενώ νοτιότερα εντοπίστηκε η ασίδα και η πρόθεση του ιερού του ναού της Αγίας Παρασκευής, που είχε τρεις διαδοχικές φάσεις: μονόκλιτη βασιλική των ύστερων βυζαντινών χρόνων αρχικά, μικρότερη του 17ου αι. και ακολούθως μικρό ναΰδριο, το οποίο ανεγέρθηκε περί το 1860. Αυτό κατεδαφίστηκε στα πλαίσια της απαλλοτρίωσης των οικιών του οικισμού των Ληναίων, κατά τη δεκαετία του 1960.

Εικ. 4. Νέα είσοδος αρχαιολογικού χώρου νότιας κλιτύς

Εικ. 5. Βόρεια κλιτύς Ακροπόλεως. Αποκατάσταση περιθωρώματος Αγ. Νικολάου

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2001

Εικ. 6. Τμήμα της αρχαίας οδού Κοίλης
και της παράλληλης διαδρομής

Στη βόρεια κλιτύ, μετά από επιφανειακούς καθαρισμούς, ο **αρχαίος Περίπατος** κατέστη οδούσιμος σε όλο το μήκος του, ενώ τα μνημεία της περιοχής έγιναν αναγνώσιμα: η Κλεψύδρα με την πλακόστρωτη αυλή της, το πραινές στα βόρεια των Ιερών Σπηλαίων (Πανός, Διός και Απόλλωνος), το άνδηρο του ιερού της Αφροδίτης και του Έρωτος κ.ά.

Ολοκληρώθηκαν οι εργασίες αποκατάστασης του μαρμάρινου περιθωρώματος του Ι. Ν. του Αγίου Νικολάου (16ος αι.) σύμφωνα με εγκεκριμένη από το ΚΑΣ μελέτη (εικ. 5). Πρόκειται για τη δεύτερη φάση του ναού, που χρονολογείται πιθανόν στον 16ο αι., οπότε ο ναός διαμορφώθηκε στον τύπο του σύνθετου τετρακλόνιου σταυροειδούς με τρούλλο. Βρίσκεται στη συμβολή του Περιπάτου με τη μεσαιωνική οδό, η οποία αποκαθίσταται για να αποτελέσει τη βόρεια πρόσβαση προς την Ακρόπολη, από τη λεγόμενη πύλη του λιονταριού, στην απόληξη της οδού Πανός, απέναντι από το Μουσείο Κανελλοπούλου. Αυτή η είσοδος θα συνδέσει τη βόρεια κλιτύ με τη Ρωμαϊκή Αγορά και την κάτω πόλη.

Οι δυτικοί βραχώδεις λόφοι της Αθήνας, **Φιλοπάππου-Πνύκας-Νυμφών**, έκτασης 700 στρεμμάτων, σηματοδοτούνται από τα ομώνυμα μνημεία: στον λόφο του Φιλοπάππου το ομώνυμο ταφικό μνημείο του ευεργέτη Γάιου Ιουλίου Αντίοχου Φιλοπάππου· στην Πνύκα το μοναδικό σε μορφή και συμβολισμό μνημείο της Εκκλησίας του Δήμου, τόπος της συνέλευσης των Αθηναίων πολιτών, όπου λειτούργησε η πραγματική δημοκρατία από τον 6ο-4ο αι. π.Χ.· στον λόφο των Νυμφών το ομώνυμο ιερό μπροστά στο σημερινό Αστεροσκοπείο, ενώ δίπλα στον μικρό ναό της Αγίας Μαρίνας το εντυπωσιακό, λαξευτό στον βράχο ιερό του Διός.

Εικ. 7. Λόφος Φιλοπάππου. Μνημειώδης οικία λαξευμένη στον βράχο,
γνωστή ως η «Φυλακή του Σωκράτους»

Και τα δύο ιερά, χάρις στις πρόσφατες εργασίες εξυγίανσης, αποκαλύφθηκαν εκ νέου ύστερα από 130 χρόνια μετά την ανασκαφή τους!

Οι δυτικοί λόφοι αποτέλεσαν και χώρο εγκατάστασης τριών σημαντικών δήμων της αρχαίας Αθήνας: της Μελίτης, της Κοίλης και του Κολλυτού, οι οποίοι περιβάλλονταν από το Θεμιστόκλειο τείχος. Πυκνά ορθογώνια λαξεύματα, αγωγοί, φρέατα και δεξαμενές λαξευμένα στον φυσικό βράχο αποτελούν μαρτυρίες της κατοίκησης αυτής. Από τη συμβολή των λόφων του Φιλοπάππου και της Πνύκας διέρχεται η γνωστή από τον Ηρόδοτο «διά Κοίλης καλεομένη οδός» που συνέδεε την Αθήνα με τον Πειραιά μέσα από τα Μακρά Τείχη. Η κατασκευή του διατειχίσματος στα υψώματα των λόφων τον 4ο αι. π.Χ. μείωσε την έκταση της πόλης και οδήγησε στη σταδιακή εγκατάλειψη των δυτικών συνοικιών και τη μετατροπή τους σε νεκροταφείο. Η μεταγενέστερη αλόγιστη φύτευση, η λατόμευση και η κατασκευή του θεάτρου Μπαστιά αλλοίωσαν σημαντικά το αρχαιολογικό τοπίο. Αντίθετα οι διαμορφώσεις του Πικιώνη, γύρω από τον βυζαντινό ναό του Λουμπαρδιάρη, στη δεκαετία του 1950, δημιούργησαν χώρους περιπάτου και αναψυχής.

Τα έργα της Ενοποίησης που υλοποιούνται με την εποπτεία των αρχαιολόγων Π. Λαζαρίδη και Ο. Βογιατζόγλου έχουν στόχο την οργάνωση των τριών λόφων σε έναν επισκέψιμο χώρο με διπλή ιδιότητα, ως αρχαιολογικό άλσος και ως χώρο αναψυχής, με ανάδειξη των μνημείων, των ιερών, των οχυρώσεων, του οδικού δικτύου, των υδρευτικών συστημάτων και τη σύνδεση των μνημείων με το αρχαίο αλλά και το νεότερο οδικό δίκτυο.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2001

Εικ. 8. Περιοχή Θεάτρου Μπαστιά. Ανάπλαση τοπίου και ανάδειξη αρχαιοτήτων μετά την κατεδάφιση του θεάτρου

Εικ. 10. Βραχώδες έξαγμα του ιερού των Νυμφών με επιγραφή. ΗΙΕΡΟΝ ΝΥΜΦΩΝ ΔΕΜΟ

Έτσι δόθηκε έμφαση στη διαμόρφωση τριών κύριων διαδρομών, σημαντικότερη από τις οποίες είναι η διαδρομή παράλληλα με τη λαξευμένη στον βράχο αρχαία οδό Κοίλης, με τις χαραγμένες αμαξοτροχιές και τους αγωγούς, η οποία έχει αποκαλυφθεί σε μήκος 500 μ. (εικ. 6). Η διαδρομή αυτή είναι χωμάτινη σε ψηλότερο επίπεδο, έτσι ο επισκέπτης μπορεί να έχει τη συνολική άποψη της αρχαίας οδού.

Στα πλαίσια της εξυγίανσης των μνημείων στον λόφο του Φιλοπάππου, εντυπωσιακή είναι η αποκάλυψη της πρόσοψης του μνημείου που είναι γνωστό ως «**Φυλακή του Σωκράτους**», αφού αφαιρέθηκε το προστατευτικό τοίχιο από μπετόν που είχε τοποθετηθεί κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου, ώστε να δημιουργηθεί κρύπτη αρχαιοτήτων. Όπως διαπιστώθηκε, πρόκειται για μνημειώδη διώροφη οικία, της οποίας τα πίσω δωμάτια ήταν λαξευμένα στον βράχο, ενώ το μπροστινό μέρος ήταν χτιστό. Οι τετράγωνες δοκοθήκες πρέπει να χρησιμοποιούν για τη στήριξη δεύτερου ορόφου (εικ. 7).

Κατά την προετοιμασία χωροθέτησης του φυλακίου της εισόδου δυτικά του ναού του Αγίου Δημητρίου Λουμπαρδιάρη, εντοπίστηκε η συνέχεια του άξονα της οδού Κοίλης, ενώ στην περιοχή του θεάτρου Μπαστιά, όπου θα χωροθετηθεί η δεύτερη είσοδος μετά την πολυπόθητη κατεδάφιση του θεάτρου,

διαπιστώθηκε με ιδιαίτερη ικανοποίηση, ότι το νεώτερο κτίσμα δεν είχε καταστρέψει τις αρχαιότητες. Αποκαλύφθηκε μεγάλο τμήμα της αρχαίας οδού Κοίλης και τα εκατέρωθεν αυτής λαξεύματα οικιών, αγωγών, φρεάτων κ.ά. Εδώ οι εργασίες επικεντρώθηκαν στην ανάπλαση του τοπίου με την ανάδειξη των σωζόμενων αρχαιοτήτων και τη διαμόρφωση της συνέχειας της διαδρομής παράλληλα με την αρχαία οδό Κοίλης, με αποχωματώσεις, εξομαλύνσεις πρανών και την κάλυψη ορυγμάτων (εικ. 8).

Κατά τις εργασίες διευθέτησης της πρόσβασης στον Χώρο της Πνύκας και τη διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου της τρίτης εισόδου, στη συμβολή των οδών Αιγινήτου και Αποστόλου Παύλου, αποκαλύφθηκε κατακόρυφα λαξευμένο βραχώδες μέτωπο, κατά μήκος της Αποστόλου Παύλου και εντοπίστηκε λαξευτός θάλαμος (εικ. 9). Στο βόρειο τοίχωμα του θαλάμου σώζεται ανάγλυφη παράσταση Πανός, καθισμένου πάνω στον βράχο. Κρατεί λαγοβόλο και είναι στραμμένος προς τα δεξιά, όπου παριστάνεται γυμνή γυναικεία μορφή, Νύμφη ή Μαινάδα σε χορευτική κίνηση. Ανάμεσά τους εικονίζεται σκύλος καθισμένος στα πίσω του πόδια. Η παράσταση,

που πρέπει να χρονολογείται στον 4ο αι. π.Χ., είναι μοναδική. Πιθανόν εικονίζει τον μύθο του Πανός και της Νύμφης Πίτυος που μεταμορφώθηκε στο ομώνυμο δένδρο. Στο εξωτερικό τοίχωμα του θαλάμου

Εικ. 9. Λόφος Πνύκας. Πρόσοψη σπηλαιώδους ιερού του Πανός στη γωνία οδών Αιγινήτου και Αποστόλου Παύλου

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2001

σώζεται μεγάλων διαστάσεων τοιχογραφία πομπηιανού τύπου, με ζώνη που μιμείται ορθομαρμάρωση στη βάση της και φυτική διακόσμηση πάνω από αυτήν.

Στον λόφο των Νυμφών, μπροστά στο Αστεροσκοπείο, με αφορμή την υπογειοποίηση καλωδίων της ΔΕΗ, αφαιρέθηκαν οι νεώτερες επιχώσεις, μπάζα και πυκνή βλάστηση στον χώρο του υπαίθριου ιερού των Νυμφών και καθαρίστηκαν οι αρχαίες διαμορφώσεις του ιερού και το βραχώδες έξαρμα με την επιγραφή ΗΙΕΡΟΝ ΝΥΜΦΩΝ ΔΕΜΟ (εικ. 10). Κατά τις εργασίες βρέθηκαν πολλά ειδώλια αρχαϊκών κυρίως χρόνων.

Στον χώρο της **Αγίας Μαρίνας** εντοπίστηκε το λαξευμένο στον βράχο **ιερό του Διός** (εικ. 11). Μετά την αφαίρεση σύγχρονων κατασκευών και επιχώσεων αποκαλύφθηκε το γνωστό ορόσημο του ιερού (HOROS ΔΙΟΣ) και τα αρχαία λαξεύματα. Έγινε διευθέτηση των πρανών και διαμόρφωση της πρόσβασης στον χώρο με κατασκευή λίθινων αναβαθμών.

Σημαντική πρόοδος σημειώθηκε στην προετοιμασία για τη σήμανση του αρχαιολογικού χώρου με την ολοκλήρωση της ηλεκτρονικής επεξεργασίας των πληροφοριακών πινακίδων για οκτώ μνημεία, καθώς και της γενικής πινακίδας των εισόδων του αρχαιολογικού χώρου, ο οποίος θα λειτουργεί χωρίς εισιτήριο, όπως ο Εθνικός κήπος, από την ανατολή έως τη δύση του ηλίου με επτά εισόδους.

Οι εργασίες στην **Αρχαία Αγορά** και στον **Άρειο Πάγο** γίνονται σε συνολική έκταση 400 στρεμμάτων, όπου περιλαμβάνονται η Αρχαία Αγορά, που ως γνωστόν υπήρξε το πολιτικό, θρησκευτικό και εμπορικό κέντρο της αρχαίας Αθήνας, οι λόφοι του Αγοραίου Κολωνού, όπου βρίσκεται ο ναός του Ηφαίστου (Θησείο),

Εικ. 11. Το Ιερό του Διός

ο Άρειος Πάγος καθώς και μεγάλα τμήματα των δύο μεγάλων αρχαίων δήμων της Μελίτης και του Κολλυτού (εικ. 12). Και εδώ εκτελούνται εργασίες υποδομής με υπεύθυνη την αρχαιολόγο Ε. Φωκά, ώστε να εξασφαλισθεί η αναγνωσιμότητα των μνημείων και της αρχαίας τοπογραφίας, ασφαλής περιδιάβαση των επισκεπτών, αισθητική βελτίωση της υφισταμένης θαμνώδους και δενδρώδους βλάστησης, αλλά και η προστασία του χώρου αυτού από εστίες πυρκαϊάς. Ύστερα από μελέτη των αρχαιολογικών δεδομένων και σύνταξη από αρχαιολόγους σχετικών τευχών του έργου οριστικοποιήθηκε η χωροθέτηση διαδρομών επίσκεψης στον χώρο, οι οποίες στην πλειονότητά τους αντιστοιχούν σε αρχαίους δρόμους και οδούς.

Στο κυρίως μέρος της Αρχαίας Αγοράς αποκαλύφθηκαν εκ νέου μνημεία που είχαν καλυφθεί από επιχώσεις, όπως ο αγωγός κατά μήκος της δυτικής πλευράς της οδού των Παναθηναίων, η πώρινη υποδομή του βωμού του ναού του Άρεως, το κυκλικό μνημείο του Μονοπτέρου (2ος αι. μ.Χ.) στα βορειοδυτικά της Στοάς Αττάλου.

Εικ. 12. Αποψη του δυτικού τμήματος και της δυτικής οδού της Αρχαίας Αγοράς

Εικ. 13. Βόρεια Κλιτύς Αρείου Πάγου. Οικία Ω (5ος αι. μ.Χ.)

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2001

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στις εργασίες για την αποκάλυψη, συντήρηση και ανάδειξη μνημείων και αρχαίων διαδρομών εκτός του σημερινού περιφραγμένου αρχαιολογικού χώρου και στην περιοχή νοτιοδυτικά της Αγοράς και δυτικά του Αρείου Πάγου, στη λεγόμενη βιοτεχνική περιοχή και περιοχή των ανασκαφών Doerpfeld, καθώς και στις πλαγιές του Αρείου Πάγου, όπου τα κατάλοιπα των Φιλοσοφικών Σχολών (4ου-5ου αι. μ.Χ.) (εικ. 13). Σημειωτέον ότι και η περιοχή αυτή θα ενταχθεί στον επισκέψιμο αρχαιολογικό χώρο, ο οποίος θα εξασφαλισθεί με ευρεία περίφραξη.

Σε 54 σημεία έγιναν σωστικές στερεωτικές επεμβάσεις σε κατάλοιπα διαφόρων κτηρίων, ενώ εκπονήθηκαν και μελέτες με προτάσεις στερέωσης διαφόρων μνημείων, όπως η Βιβλιοθήκη του Πανταίνου, ο υστερορρωμαϊκός υδρόμυλος στην οδό Παναθηναίων και η νότια Ρωμαϊκή Οικία. Έγινε συντήρηση διαφόρων ψηφιδωτών δαπέδων συνολικής έκτασης 200 τ.μ. με τις οδηγίες της Διεύθυνσης Συντήρησης, καθώς και συγκόλληση και αποκατάσταση πήλινων αγωγών. Συντάχθηκε τεύχος με χαρτογράφηση των φθορών στην επιφάνεια των δομικών στοιχείων και του γλυπτού διακόσμου του ναού του Ηφαίστου.

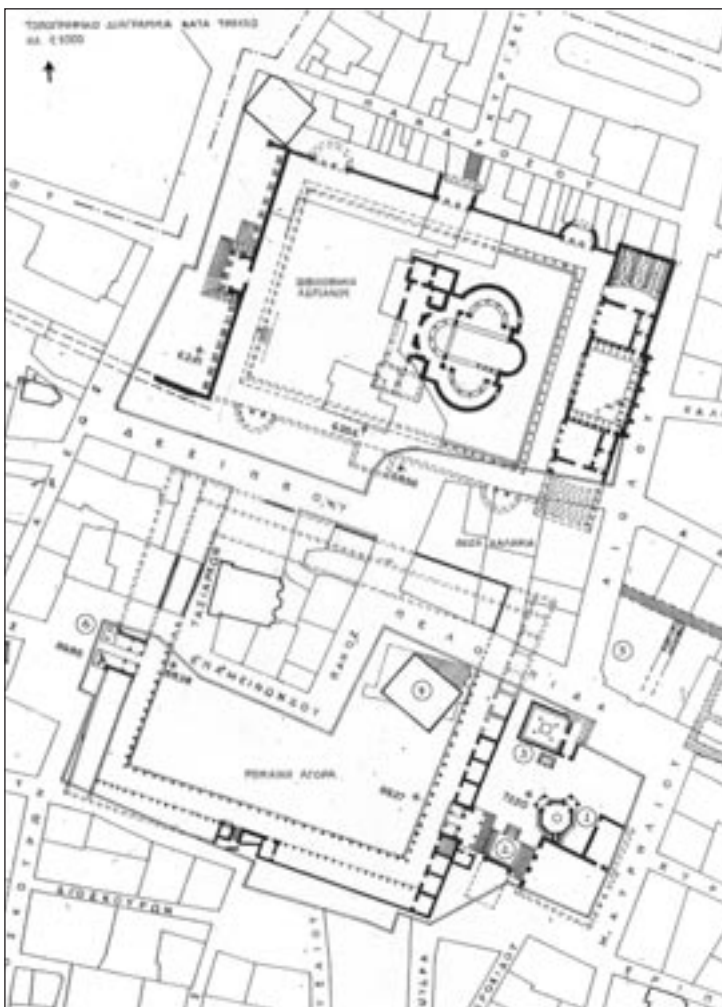
Εκτός από τις αρχαιολογικές έρευνες έγιναν και ορισμένα τεχνικά έργα, όπως επισκευή υφισταμένων Η/Μ δικτύων και εγκατάσταση νέων δικτύων ηλεκτροδότησης και πυρόσβεσης σε ορισμένες περιοχές του έργου, κατασκευή μεταλλικών καλυμμάτων φρεάτων,

δεξαμενών και σιρών. Για τις επιστρώσεις των διαδρομών και τις αντιστηρίξεις πρανών έγιναν δοκιμια με τις οδηγίες της ΔΑΑΜ. Εκπονήθηκαν μελέτες τριών φυλακίων εισόδου από την αρχιτέκτονα Χ. Παπαδημητρίου και μελετητικές προτάσεις (μακέτες) πινακίδων από την αρχιτέκτονα Α. Λαζαρίδου.

Στο **Μουσείο της Αρχαίας Αγοράς** που στεγάζεται στην αναστηλωμένη Στοά του Αττάλου έγιναν οι εξής εργασίες: συντήρηση της κεράμωσης της στέγης, των μαρμάρινων υδρορροών σε σχήμα λεοντοκεφαλής και των ανθεμάτων ακροκεράμων που παρουσίαζαν επικίνδυνες ρηγματώσεις, καθώς και βελτιωτικές εργασίες στην έκθεση, όπως καθαρισμός των γλυπτών στην κάτω στοά με επιθέματα προσοφητικής αργίλλου (σηπιόλιθου) και συγκόλληση 200 από τα 500 αγγεία που είχαν υποστεί ζημιές κατά τον σεισμό του 1999.

Οι εργασίες στη **Ρωμαϊκή Αγορά** και στη **Βιβλιοθήκη Αδριανού** αφορούν στα δύο μεγάλα αυτά ρωμαϊκά

μνημεία της Αθήνας, καθώς επίσης στα μνημεία που βρίσκονται στα ανατολικά, βόρεια και βορειοανατολικά της Ρωμαϊκής Αγοράς (εικ. 14): τον Πύργο των Ανέμων, αρ. 1 (1ος αι. π.Χ.), το λεγόμενο Αγορανομείο, αρ. 2, τις Βεσπασιανές, αρ. 3 (1ος αι. μ.Χ.), το Φετιχιέ Τζαμί, αρ. 4 (1458) και τον Μενδρεσέ, αρ. 5 (τούρκικο ιεροδιδασκαλείο, 18ος αι.), στη γωνία των οδών Πελοπίδα και Αιόλου 2. Βασικός στόχος του έργου είναι η απελευθέρωση των δύο μεγάλων και σημαντικών αυτών ρωμαϊκών μνημείων από νεωτερικά προσκτίσματα και επιχώσεις, η ανάκτηση

Εικ. 14. Τοπογραφικό σχέδιο Ρωμαϊκής Αγοράς και Βιβλιοθήκης Αδριανού

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2001

Εικ. 15. Ρωμαϊκή Αγορά. Λείψανα χριστιανικής εκκλησίας
βόρεια-βορειοανατολικά του Φετιχιέ Τζαμί

Εικ. 16. Πρόσωση Βιβλιοθήκης Αδριανού (132 μ.Χ.)

κατά το δυνατόν των αρχικών ορίων τους και η ανάδειξη του περίκλειστου χαρακτήρα τους. Ιδίως όμως στόχος είναι η αποκατάσταση της μεταξύ τους σχέσης, να καταστεί δηλαδή αντιληπτό στον επισκέπτη ότι τα δύο πιο πάνω μνημεία είναι ιδίου τύπου αρχιτεκτονήματα (ρωμαϊκά fora), ιδίων περίπου διαστάσεων και προσανατολισμού, με έναν δρόμο ανάμεσά τους, αλλά σε διαφορετικά επίπεδα (η Βιβλιοθήκη Αδριανού βρίσκεται 6.50 μ. χαμηλότερα από τη Ρωμαϊκή Αγορά).

Η Ρωμαϊκή Αγορά, 80 μ. περίπου ανατολικά της Αρχαίας Αγοράς, χτίστηκε μεταξύ 19-11 π.Χ για να στεγάσει τις εμπορικές δραστηριότητες της Αθήνας, επειδή η κεντρική πλατεία της Αρχαίας Αγοράς καταλήφθηκε από μεγάλα μνημεία και συνεπώς δεν υπήρχε αρκετός χώρος για το εμπόριο. Ήταν το πρώτο οργανωμένο εμπορικό κέντρο της αρχαιότητας.

Ακολουθώντας τη σημερινή οδό Ποικίλης που αντιστοιχεί στην αρχαία «πλατεία οδό», που συνέδεε την Αρχαία με τη Ρωμαϊκή Αγορά, αντικρύζει κανείς στο βάθος το μνημειώδες δυτικό πρόπυλο από πεντελικό μάρμαρο, με τους στιβαρούς δωρικούς κίονες και το αέτωμα, γνωστό ως «Πύλη της Αρχηγέτιδος Αθηνάς» (βλ. εικ. 14, αρ. 6), γιατί, σύμφωνα με την επιγραφή πάνω στο επιστύλιο, κατασκευάστηκε από τις δωρεές του Ιουλίου Καίσαρα και του αυτοκράτορα Αυγούστου και αφιερώθηκε από τον δήμο των Αθηναίων στην Αρχηγέτιδα θεά Αθηνά το 11-10 π.Χ. Προφανώς η αφιέρωση έγινε στη θεά, γιατί είχε δώσει στην πόλη ένα τόσο πολύτιμο δώρο, την ελιά, από την οποία έπαιρναν το λάδι που επωλείτο εδώ στη Ρωμαϊκή Αγορά.

Χαραγμένος στην αριστερή παραστάδα της κεντρικής θύρας ο νόμος «περί του ελαίου» του Αυτοκράτορα Αδριανού επισημαίνει στους παραγωγούς και εμπόρους λαδιού τις φορολογικές τους υποχρεώσεις και τα πρόστιμα που θα πληρώσουν σε περίπτωση μη ειλικρινούς δήλωσης είτε της παραγωγής είτε της εξαγωγής και πώλησης του λαδιού. Η θέση που στήθηκε ο νόμος «του ελαίου» μαρτυρεί ότι εδώ πρέπει να ήταν η κύρια αγορά λαδιού της Αθήνας.

Το κτήριο ήταν ορθογώνιο οικοδόμημα με υψηλό περίβολο και μεγάλη υπαίθρια αυλή, που περιβάλλεται από στοές με ιωνικούς κίονες από υμήττειο μάρμαρο, με ανωδομή και βάσεις από λευκό πεντελικό μάρμαρο.

Στη Ρωμαϊκή Αγορά, στα πλαίσια των εργασιών αποχωμάτωσης αποκαλύφθηκαν: τμήμα του στυλοβάτη του ανατολικού περιστυλίου με έξι κίονες in situ (από τον 160-220 κίονα) και τρεις αψίδες καθώς και το βόρειο κλίτος μεγάλης χριστιανικής εκκλησίας, την οποία διαδέχτηκε το Φετιχιέ Τζαμί (εικ. 15). Ο χώρος νοτιοανατολικά και βορειοανατολικά της κεντρικής αψίδας χρησιμοποιήθηκε ως κοιμητήριο βρεφών και νηπίων. Επίσης διαπιστώθηκε ότι το βόρειο κλίτος, μετά την καταστροφή και εγκατάλειψη του μεσαιού κλίτους της βασιλικής, λειτούργησε από τη μεσοβυζαντινή εποχή ως παρεκκλήσιο.

Στις **Βεσπασιανές** (ρωμαϊκά αποχωρητήρια) (1ος αι. μ.Χ.), αποκαλύφθηκε η βορειοανατολική γωνία του κτηρίου και τμήμα προγενέστερης δεξαμενής. Έγινε αποκατάσταση του αρχικού επιπέδου και της κάτοψης

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2001

των Βεσπασιανών στο τμήμα αυτό, αφού συμπληρώθηκαν τα ελλείποντα τμήματα των τοίχων με αιρετά διαφράγματα και πλήρωση του μεταξύ αυτών κενού με θραυστό αδρανές υλικό.

Είναι σαφές ότι όλα τα πιο πάνω ευρήματα συμπληρώνουν τη γνώση μας για την έκταση, τη δομή και τις διάφορες οικιστικές φάσεις της Ρωμαϊκής Αγοράς, καθώς και των πλησίον αυτής μνημείων.

Η Βιβλιοθήκη Αδριανού, ένα από τα λαμπρότερα ρωμαϊκά οικοδομήματα της Αθήνας (εικ. 16), κτίστηκε σε απόσταση μόλις 16 μ. βόρεια από τη Ρωμαϊκή Αγορά γύρω στο 132 μ.Χ., σε χώρο όπου προϋπήρχε μια ανθούσα συνοικία υστεροελληνιστικών-πρώιμων ρωμαϊκών χρόνων, όπως έδειξαν πρόσφατες ανασκαφές.

Ο αρχαίος περιηγητής Παυσανίας αναφέρει το μνημείο στο βιβλίο του «Αττικά» ως «το κτήριο με τους 100 κίονες από μάρμαρο Φρυγίας, που έχει αίθουσες με πολύχρωμες οροφές, αλαβάστρινους τοίχους, κόγχες με αγάλματα... μέσα σ' αυτό φυλάσσονταν τα βιβλία». Όπως και η Βιβλιοθήκη της Αλεξανδρείας δεν στέγαζε μόνον ιστορικά και φιλολογικά βιβλία, αλλά και τα κρατικά αρχεία (νόμους, έγγραφα κ.ά.), καθώς και φιλοσοφικές σχολές. Είναι οικοδόμημα ιδίου τύπου, διαστάσεων και προσανατολισμού με τη Ρωμαϊκή Αγορά, με υψηλό περίβολο και μεγάλη περίστυλη αυλή διαμορφωμένη σε κήπο με μία μακρόστενη δεξαμενή στο μέσον. Σε κάθε μακρά πλευρά τρεις προεξέχουσες στεγασμένες κόγχες πρέπει να ήταν χώροι διδασκαλίας και φιλοσοφικών συζητήσεων. Είχε μία μόνον είσοδο στη δυτική πλευρά,

με ένα τετράστυλο κορινθιακό πρόπυλο. Ψηλά πάνω στον τοίχο, αριστερά της κεντρικής θύρας του προπύλου διαβάξει κανείς μian εγχάρακτη επιγραφή που μνημονεύει την ανέγερση ανδριάντα προς τιμήν του έπαρχου Ερκουλίου από τον σοφιστή Πλούταρχο, προφανώς

σε ένδειξη ευγνωμοσύνης για την επισκευή της Βιβλιοθήκης που είχε υποστεί ζημιές κατά την επιδρομή των Ερούλων, το 267 μ.Χ. Από την επιγραφή αυτή και από άλλες που αναφέρουν ρήτορες και ιστορικούς, καθώς και από ορισμένα πορτρέτα ανδρών που πρέπει να εικονίζουν ρήτορες ή φιλοσόφους, προκύπτει ότι εδώ λειτουργούσαν και φιλοσοφικές σχολές από την εποχή της ίδρυσης της Βιβλιοθήκης Αδριανού.

Στη Βιβλιοθήκη Αδριανού, στο νότιο μέρος της εξωτερικής αυλής, κατά την επιφανειακή διαμόρφωση του αρχικού επιπέδου της, αποκαλύφθηκαν σε απόσταση περίπου 10 μ. δυτικά της νότιας πτέρυγας της πρόσοψης της Βιβλιοθήκης, *λείψανα βαφείου* (13ος-14ος αι. μ.Χ.), καθώς και άλλων κτισμάτων.

Παράλληλα με τις εργασίες αποκάλυψης και διαμόρφωσης των αρχαίων λειψάνων, υλοποιείται αναστηλωτικό πρόγραμμα του Προπύλου της Βιβλιοθήκης. Μετά την έγκριση από το ΚΑΣ της σχετικής μελέτης των Ι. Κνιθάκη - Ι. Τιγκινάγκα - Β. Παπαδημητρίου έγιναν εργασίες αποκατάστασης του ποδίου του προπύλου με συμπλήρωση της σύνθετης υποδομής του, με νέους πωρολίθους και με την κατασκευή αιρετών διαφραγμάτων από τεχνητό λίθο (σκυρόδεμα οπλισμένο με τιτάνιο) στη θέση του κατεστραμμένου χυτού υλικού. Επίσης έγινε δομική αποκατάσταση, δηλαδή συμπλήρωση με νέο μάρμαρο του στυλοβάτη του Προπύλου, εργασία εξαιρετικά σημαντική, αφού ήταν η απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνέχιση της αναστήλωσης καθ' ύψος των ελλειπόντων κίωνων. Επίσης

ανακατασκευάστηκαν με νέο μάρμαρο οι ελλείπουσες τρεις βάσεις των προς αναστήλωση κίωνων του τετρακιδίου και συμπληρώθηκε η κατά το 1/3 σωζόμενη βάση της παραστάδας του νότιου εγχάρσιου τοίχου και ο μοναδικός σωζόμενος εξωτερικός ορθοστάτης του ίδιου τοίχου (εικ. 17).

Εικ. 17. Πρόπυλο Βιβλιοθήκης Αδριανού.
Αναστηλωτικές εργασίες

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2001

Κατά τις εργασίες για την **πεζοδρόμηση της Διονυσίου Αρεοπαγίτου**, στις τάφρους που διανοίχτηκαν κατά μήκος της βόρειας και νότιας πλευράς της οδού για τη διέλευση των διαφόρων δικτύων κοινής ωφελείας, αποκαλύφθηκαν αρχαιότητες, εκ των οποίων άλλες είχαν ανασκαφεί παλαιότερα, ενώ ορισμένες για πρώτη φορά. Οι εργασίες έγιναν με την εποπτεία της αρχαιολόγου Κ. Πρέκα και τη συνεχή επιτόπου επίβλεψη του αρχαιολόγου Α. Ζαρκάδα. Οι σημαντικότερες αρχαιότητες που αποκαλύφθηκαν ή επανενοπίστηκαν από τα ανατολικά προς τα δυτικά είναι:

Τμήμα οδοστρώματος της αρχαίας οδού, μήκους περίπου 5 μ., που οδηγεί στην περιοχή ανατολικά του ιερού του Διονύσου, όπου συναντάται με την αρχαία οδό των Τριπόδων.

Σε απόσταση 5 μ. νοτιοδυτικά του νεότερου ναού του Διονύσου (Ελευθερέως) εντοπίστηκε η θέση *εξάγωνου Νυμφαίου*, του οποίου τρεις από τις έξι αψίδες είχαν ερευνηθεί το 1879. Η νέα έρευνα εκτός από την ακριβή θέση του μνημείου έφερε στο φως τμήμα από την τέταρτη αψίδα με μεσαία εσωτερική κόγχη δομημένη από οπτοπλίνθους, ενώ το υπόλοιπο κτήριο με σειρές οπτών πλίνθων και λίθων μεσαίου μεγέθους.

Νοτιοδυτικά του ιερού της Νύμφης και της θέσης των γεωμετρικών τάφων που ανασκάφηκαν από τον Γ. Μηλιάδη, μεταξύ 1955-1957, στην περιοχή της δυτικής ρωμαϊκής δεξαμενής, αποκαλύφθηκε μια ακόμη ταφή μέσα σε αμφορέα γεωμετρικών χρόνων, ο οποίος βρέθηκε σε κυκλικό λάξευμα του φυσικού εδάφους.

Στο δυτικότερο τμήμα της Διονυσίου Αρεοπαγίτου αποκαλύφθηκαν λείψανα κτισμάτων του 12ου αι. μ.Χ. Η ύπαρξη κτιστών ή πήλινων πύλων στους χώρους των συγκροτημάτων δείχνει την αποθηκευτική χρήση τους. Τέλος στο «τρίγωνο οικίας Παρθένη», κατά τις χωματουργικές εργασίες, βρέθηκαν διάφορα τεμάχια αναγλύφων και αρχιτεκτονικών μελών, που φαίνεται ότι προέρχονται από τα μπάζα των ανασκαφών της Ακροπόλεως.

Το **οικόπεδο Μακρυγιάννη**, στους νοτιοανατολικούς πρόποδες της Ακροπόλεως, θεωρήθηκε ότι πληροί τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για την ανέγερση του Νέου Μουσείου Ακροπόλεως, για τους εξής λόγους: α) αποτελεί προέκταση της νότιας κλιτύς της Ακροπόλεως, ιδίως μετά την πεζοδρόμηση της Διονυσίου Αρεοπαγίτου και τη διαμόρφωση της νέας εισόδου του ιερού του Διονύσου, απέναντι από την προβλεπόμενη

Εικ. 18. Οικόπεδο Μακρυγιάννη. Αεροφωτογραφία της ανασκαφής

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2001

είσοδο του Νέου Μουσείου και β) είναι το μεγαλύτερο της περιοχής με έκταση 24.150 τ.μ., το οποίο με τις απαλλοτριώσεις που γίνονται σταδιακά θα φθάσει τα 25.000 τ.μ. Σημειωτέον ότι κατά το 2001-2002 πραγματοποιήθηκε η απελευθέρωση του ευρύτερου χώρου του οικοπέδου Μακρυγιάννη με την κατεδάφιση επτά απαλλοτριωθέντων ακινήτων. Η Εφορεία διενήργησε εδώ μεταξύ 1997-2001 τις απαραίτητες ανασκαφές που έφεραν στο φως μια συνοικία της αρχαίας Αθήνας με μακρά διάρκεια ζωής. Συγκεκριμένα πρόκειται για ένα πυκνοδομημένο τμήμα της αρχαίας πόλης που ορίζεται από δύο σημαντικούς αρχαίους δρόμους Ι και ΙΙ με κατεύθυνση ΑΔ και ΒΝ αντίστοιχα (τελικό σχέδιο της ανασκαφής είναι υπό εκτύπωση). Το μεγαλύτερο μέρος από τις αποκαλυφθείσες στον χώρο αρχαιοτήτες έκτασης 2.200 τ.μ. ύστερα από γνωμοδότηση ειδικής επιστημονικής επιτροπής, εισήγηση της Α' ΕΠΚΑ, γνωμοδότηση του ΚΑΣ και στη συνέχεια τεσσάρων Υπουργικών Αποφάσεων θα διατηρηθούν, θα αναδειχθούν και θα αποτελέσουν «επιτόπιο έκθεμα» του Νέου Μουσείου Ακροπόλεως (εικ. 18). Σημαντικά είναι: ένα μεγάλο κτηριακό συγκρότημα του 7ου αι. μ.Χ., μία παλαιοχριστιανική οικία και ένα υστερορωμαϊκό λουτρό του 3ου αι. μ.Χ. που είχε διάρκεια ζωής έως τον 7ο αι.

Το 2001 με την κατεδάφιση έξι απαλλοτριωθέντων ακινήτων προέκυψε χώρος έκτασης 736 τ.μ. στη νοτιοδυτική γωνία του οικοπέδου Μακρυγιάννη, όπου πραγματοποιήθηκε αρχαιολογική έρευνα με υπεύθυνες αρχαιολόγους τις Σ. Ελευθεράτου και Ν. Σαραγά.

Στην ανασκαφή αποκαλύφθηκε η συμβολή των δύο ως άνω οδών. Στα βόρεια της οδού Ι, ερευνήθηκε η συνέχεια και το νότιο πέρας οικοδομημάτων που είχαν έλθει στο φως παλαιότερα, ενώ στα νότια της οδού ήλθαν στο φως

κατάλοιπα εγκαταστάσεων των μεσοβυζαντινών χρόνων και τμήμα κτηριακού συγκροτήματος των βυζαντινών χρόνων, το οποίο ανεγέρθηκε μετά τα μέσα του 7ου αι. μ.Χ. πάνω στα ερείπια παλαιότερων οικοδομημάτων παλαιοχριστιανικών και ρωμαϊκών χρόνων. Από τις επιχώσεις του χώρου συγκεντρώθηκε σημαντικός αριθμός κινήτων ευρημάτων, μεταξύ των οποίων κεφάλι ηλικιωμένου άνδρα φιλοσόφου ή κοσμητού του 3ου αι. μ.Χ. (εικ. 19).

Επίσης εντοπίστηκε τμήμα εργαστηρίου μαρμαρογλυπτικής των ελληνιστικών χρόνων, στις επιχώσεις του οποίου βρέθηκαν θραύσματα ημίεργων γλυπτών και αγγείων, τα οποία μαρτυρούν το είδος των παραγομένων αντικειμένων. Έρευνες σε δύο κωδωνόσχημες δεξαμενές, οι οποίες ανήκαν σε οικία ελληνιστικών χρόνων έφεραν στο φως μεγάλο αριθμό αγγείων –επιτραπέζιων και μαγειρικών σκευών από δύο διαδοχικές εκκαθαρίσεις του χώρου, οι οποίες συντελέστηκαν στον 2ο αι. π.Χ. και τους πρώτους ρωμαϊκούς χρόνους (εικ. 20).

Στο **Μουσείο Κανελλοπούλου**, με υπεύθυνη αρχαιολόγο τη Ν. Σαραγά, έγιναν βελτιώσεις στον τρόπο της έκθεσης, ηλεκτρονική αρχειοθέτηση των αρχαίων αντικειμένων, και συντήρηση αγγείων που είχαν υποστεί ζημιές κατά τον σεισμό του 1999 (εικ. 21-22).

Στο Μουσείο Κανελλοπούλου λειτουργεί **εκπαιδευτικό πρόγραμμα** με τίτλο «Τα ειδώλια του Μουσείου Π. και Α. Κανελλοπούλου μας ταξιδεύουν στον χρόνο» που συντάξαν οι αρχαιολόγοι Ν. Σαραγά και Β. Γεωργακά. Τη δαπάνη, τον βασικό εξοπλισμό και την έκδοση των σχετικών φυλλαδίων που διανέμονται δωρεάν κατά τη διάρκεια του προγράμματος, ανέλαβε η κα Α. Κανελλοπούλου (εικ. 23). Το πρόγραμμα παρακολούθησαν έως το τέλος του 2001 1.800 παιδιά από δημόσια σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης της Αττικής.

Εικ. 19.
Ανασκαφή
οικοπέδου
Μακρυγιάννη.
Κεφάλι
Φιλοσόφου
ή Κοσμητού

Εικ. 20. Ανασκαφή οικοπέδου Μακρυγιάννη.
Επιτραπέζια και μαγειρικά σκεύη ελληνιστικών και ρωμαϊκών χρόνων

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2001

Εικ. 21. Μουσείο Κανελλοπούλου:
Μελαμπαφείς κάρθαροι σπασμένοι από τον σεισμό του 1999

Εικ. 22. Μουσείο Κανελλοπούλου.
Οι μελαμπαφείς κάρθαροι μετά την αποκατάστασή τους

Τον Ιούνιο 2000 πραγματοποιήθηκε από την κα Α. Κανελλοπούλου η απευθείας αγορά του όμορου ακινήτου του Μουσείου στις οδούς Θεωρίας 10 και Αρετούσας 7-9, προκειμένου να γίνει η επέκτασή του. Η εκπόνηση της σχετικής προκαταρκτικής αρχιτεκτονικής μελέτης ανατέθηκε στον αρχιτέκτονα Παύλο Καλλιγά, η οποία υποβλήθηκε στο ΚΑΣ και καταρχήν εγκρίθηκε. Σημειωτέον ότι η εξωτερική μορφή της επέκτασης προσαρμόζεται σε εκείνη του υπάρχοντος διατηρητέου κτηρίου.

Σωστικές ανασκαφές που έγιναν στην περιοχή της Πλάκας, ιδίως στα ακίνητα της οδού Τριπόδων 32 και της οδού Ραγκαβά 4, έδωσαν νέα στοιχεία για την **αρχαία οδό των Τριπόδων** και τα χορηγικά μνημεία, τα οποία στη θέση αυτή, όπως φαίνεται, ήταν στημένα όχι μόνον κατά μήκος της αρχαίας οδού, αλλά και σε ψηλότερα άνηθρα, στα οποία οδηγούσε άλλη αρχαία οδός κάθετη προς την οδό των Τριπόδων. Στο ακίνητο της οδού Θρασύλλου 16, κάτω από τον μεσότοιχο με το όμορο ακίνητο αρ. 18, εντοπίστηκε και αποκαλύφθηκε το θεμέλιο της νοτιοανατολικής γωνίας του Ωδείου του Περικλέους. Η έρευνα συνεχίζεται με ενδιαφέροντα αποτελέσματα.

Στη νήσο **Κέα**, ο **αρχαιολογικός χώρος της Αγίας Ειρήνης** εντάχθηκε στο δίκτυο Προϊστορικών οικισμών του Αιγαίου, στα πλαίσια της χρηματοδότησης από το Γ΄ ΚΠΣ, προκειμένου να γίνει η ανάδειξή του.

Η αναστήλωση του **Πύργου της Αγίας Μαρίνας** και η **ανάπλαση-διαμόρφωση της αρχαίας Καρθαίας** εντάχθηκαν στο δίκτυο των Αρχαίων πόλεων του Αιγαίου, στα πλαίσια χρηματοδότησης του Γ΄ ΚΠΣ. Το τελευταίο έργο θα γίνει από το Πανεπιστήμιο Αθηνών υπό τη διεύθυνση των καθηγητών Β. Λαμπρινουδάκη και

Ε. Μπουρνιά ύστερα από έγκριση της υποβληθείσας προμελέτης από το ΚΑΣ, έγκριση του Τεχνικού Δελτίου Έργου (ΤΔΕ) και έκδοση Υπουργικής Απόφασης για την εκτέλεση των εργασιών.

Χάρης στη γενναία χρηματοδότηση του ΥΠΠΟ και το προσωπικό ενδιαφέρον της Γεν. Γραμματέως Λ. Μενδώνη, ολοκληρώθηκε η επανέκθεση του Μουσείου σύμφωνα με τον εγκριθέντα από το ΚΑΣ αρχιτεκτονικό σχεδιασμό που εξεπόνησε η αρχιτέκτων Α. Βοναπάρτη, με υπεύθυνες τις αρχαιολόγους Χ. Βλασσοπούλου και Ι. Βενιέρη. Το Μουσείο λειτουργήσει από τις 2/5/2002 και εγκαινιάστηκε επισήμως στις 30/6/2002. Είναι σημαντικό ότι τώρα εκτίθενται για πρώτη φορά τα μοναδικά στο είδος τους πήλινα γυναικεία αγάλματα του 1450 π.Χ., που βρέθηκαν στο ναϊκό χώρο του προϊστορικού οικισμού της Αγίας Ειρήνης.

Εικ. 23.
Μουσείο
Κανελλοπούλου.
Εποπτικό υλικό
εκπαιδευτικού
προγράμματος

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΚΕΑΣ

Γιάννα Βενιέρη

Αρχαιολόγος της Α' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Οι εκτεταμένες ανασκαφικές έρευνες και οι σωστικές ανασκαφές που πραγματοποιήθηκαν στα τέλη του 19ου και κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα στην Κέα, έφεραν στο φως δύο σημαντικούς προϊστορικούς οικισμούς, της Αγίας Ειρήνης και της Κεφάλας, καθώς επίσης την ακρόπολη της αρχαίας Καρθαίας και τμήμα του οικισμού της αρχαίας Κορησσού. Παράλληλα, οι συστηματικές επιφανειακές έρευνες, που ουσιαστικά κάλυψαν όλη την έκταση του νησιού, συμπλήρωσαν τον αρχαιολογικό χάρτη που πρώτος συνέταξε κατά το β' μισό του 19ου αιώνα, ο Κείος αρχαιοδίφης Κωνσταντίνος Μάνθος, στο βιβλίο του *Αρχαιολογία και Ιστορία της Νήσου Κέας*,

με τον εντοπισμό νέων θέσεων, τη χαρτογράφηση των ήδη γνωστών αρχαίων πόλεων, της Ποιήσας και της Ιουλίδας και μεγάλου αριθμού αρχαίων πύργων (εικ. 1). Τα ευρήματα που προέκυψαν από αυτές τις έρευνες και τα οποία καλύπτουν τη μακρόχρονη ιστορία της Κέας, από τους προϊστορικούς έως τους ρωμαϊκούς χρόνους, παρουσιάζονται στην επανέκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου της Κέας, που από τον Μάιο του 2002, άνοιξε και πάλι τις πόρτες του στο κοινό.

Προϊστορικοί χρόνοι

Από τα αρχαιολογικά δεδομένα προκύπτει ότι το νησί κατοικείται για πρώτη φορά, στο τέλος της 4ης χιλιετίας π.Χ. (Ύστερη Νεολιθική Περίοδος).

ΚΕΦΑΛΑ: Τα αρχαιότερα ευρήματα προέρχονται από τον οικισμό της Κεφάλας που ιδρύθηκε στην τελική νεολιθική περίοδο (3.300 π.Χ.), στο ομώνυμο ακρωτήριο, στη βορειοδυτική ακτή του νησιού. Στους πρόποδες του ίδιου λόφου οργανώθηκε το νεκροταφείο του οικισμού. Ο χώρος κατοικήθηκε για έναν περίπου αιώνα και στη συνέχεια εγκαταλείφθηκε.

ΑΓΙΑ ΕΙΡΗΝΗ: Στις αρχές της 3ης χιλιετίας π.Χ., σε μία μικρή χερσόνησο του όρμου του Αγίου Νικολάου ιδρύεται ο οικισμός της Αγίας Ειρήνης που πήρε το όνομα του από το εκκλησάκι που βρίσκεται σήμερα εκεί. Τα πρώτα στοιχεία για ανθρώπινη ύπαρξη ανάγονται στη μετάβαση από την Τελική Νεολιθική στην Πρωτοελλαδική περίοδο (περίπου το 3000 π.Χ.). Όμως, ο πρώτος οικισμός ιδρύεται κατά την Πρωτοκυκλαδική II περίοδο (2800 / 2700-2300 π.Χ.). Από τη Μέση Εποχή του Χαλκού (περίπου το 1700 π.Χ.), ο οικισμός περιβάλλεται από οχυρωματικό τείχος. Την περίοδο εκείνη οικοδομείται και ο ναός, ένα από τα πιο σημαντικά κτήρια του οικισμού (εικ. 2). Από εδώ προέρχονται τα πήλινα αγγέλματα που

Εικ. 1. Αρχαιολογικός χάρτης της Κέας. Σχεδιασμός: Κ. Καζαμάνης

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΚΕΑΣ

αποδίδουν γυναικείες μορφές, οι οποίες στέκονται ή χορεύουν (βλ. εικ. 3, σελ. 22). Πρόκειται για προϊόντα τοπικού εργαστηρίου, μοναδικά στο μέγεθος και στο είδος τους, μέχρι σήμερα. Παρουσιάζουν ιδιαιτερότητες που τα διαφοροποιούν από ανάλογα αγάλματα θεοτήτων που έχουν βρεθεί σε άλλες περιοχές του κρητο-μυκηναϊκού κόσμου. Χρονολογούνται στον 15ο αι. π.Χ., όχι αργότερα από το 1450 π.Χ., οπότε και καταστρέφονται μαζί με το κτήριο.

Κατά την Υστεροκνλαδική I και II περίοδο (περίπου 1600-1450 π.Χ.), τίθεται σε εφαρμογή ένα εκτεταμένο οικοδομικό πρόγραμμα. Τότε οικοδομούνται τα περισσότερα από τα κτήρια με τις μεγάλες αποθήκες που είναι ορατά σήμερα. Η οικία Α, με δύο ορόφους και μεγάλο αριθμό δωματίων και υπόγειων αποθηκών, είναι πιθανόν ότι αποτελεί κεντρικό κτήριο του οικισμού με διοικητικό χαρακτήρα. Η πόλη διαθέτει εξαιρετικό ρυμοτομικό σύστημα από πλακόστρωτους δρόμους που συνδέουν τις γειτονίες και δίκτυο αποχετευτικών αγωγών. Την περίοδο αυτή ο οικισμός της Αγίας Ειρήνης γνωρίζει μεγάλη άνθιση και συνεχίζει να αποτελεί σημαντικό λιμάνι-σταθμό του Αιγαιακού κόσμου. Η πόλη καταστρέφεται από ισχυρό σεισμό γύρω στο 1450 π.Χ. Ορισμένα από τα κτήρια επισκευάζονται στην επόμενη, Υστεροελλαδική III περίοδο (περίπου το 1400 π.Χ.).

Ιστορικοί χρόνοι

Κατά την αρχαϊκή περίοδο (7ος-6ος αι. π.Χ.) ιδρύονται οι τέσσερις πόλεις της Κέας: η Ιουλίσ, η Καρθαία, η Κορησσός και η Ποιήσσα. Από αυτές, οι τρεις πρώτες εκδίδουν ασημένια νομίσματα. Εκτός από την Ιουλίδα

Εικ. 2. Ο ναός του προϊστορικού οικισμού της Αγ. Ειρήνης

που βρίσκεται στο εσωτερικό του νησιού, οι υπόλοιπες είναι παράκτιες και διαθέτουν λιμάνια. Όλες οι πόλεις περιβάλλονται από οχύρωση, ενώ η ανέγερση μεμονωμένων πύργων σε επίκαιρα σημεία, συμπληρώνει τον έλεγχο και την προστασία κάθε επικράτειας. Ένα πυκνό οδικό δίκτυο συνδέει τις πόλεις-κράτη μεταξύ τους αλλά και το άστυ με τη χώρα του.

ΚΑΡΘΑΙΑ: Τα πρώτα ίχνη οικιστικής παρουσίας ανήγονται στους γεωμετρικούς χρόνους και εντοπίζονται στο νότιο έξαρμα της ακρόπολης. Η πόλη ιδρύθηκε κατά τους αρχαϊκούς χρόνους και είχε μακρά διάρκεια ζωής ως την πρώιμη βυζαντινή περίοδο. Στο νότιο άκρο της λοφοσειράς της Άσπρης Βίγλας βρίσκονται τα σημαντικότερα οικοδομήματα της ακρόπολης της Καρθαίας: ο ναός της Αθηνάς (τέλη 6ου - αρχές 5ου αι. π.Χ.) στα βόρεια και ο ναός του Απόλλωνος (530 π.Χ.) στα νότια. Ανάμεσά τους υψώνεται βραχώδες έξαρμα, το λεγόμενο έξαρμα του Χορηγείου. Δύο ακόμη κτίσματα, ένα πρόπυλο και το κτήριο D (αρχές 3ου αι. π.Χ.), βρίσκονται στο άνδρηο του ναού της Αθηνάς. Στις νότιες υπώρειες της Άσπρης Βίγλας, στην κοιλάδα του Βαθυπόταμου αποκαλύφθηκε το θέατρο, όπως επίσης και τμήμα του συστήματος υδροδότησης της πόλης. Το νεκροταφείο της πόλης τοποθετείται στην κοιλάδα του Καλαμίτσι, στα ανατολικά της ακρόπολης. Η πρόσβαση στην Καρθαία γίνεται μέχρι και σήμερα μέσω του αρχαίου οδικού δικτύου που συνδέει την πόλη με τις άλλες πόλεις του νησιού αλλά και με μικρότερες εγκαταστάσεις.

Στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Κέας, ο επισκέπτης μπορεί να θαυμάσει σήμερα, τμήματα από τα αετώματα του ναού της Αθηνάς. Στη νέα έκθεση έγινε προσπάθεια ανασύνθεσης των αετωμάτων του ναού από τα σωζόμενα αετωματικά γλυπτά, που στηρίχθηκε στις μελέτες και τις αναπαραστάσεις της αρχαιολόγου Ε. Τουλούπα και του αρχιτέκτονα Α. Παπανικολάου. Από τα θραύσματα των εναέτιων γλυπτών συμπεραίνουμε ότι το νότιο αέτωμα είχε ως θέμα την αμαζονομαχία με την Αθηνά στο κέντρο, ενώ η αρπαγή της Αντιόπης από τον Θησέα βρισκόταν στη θέση του ακρωτηρίου, όπως μαρτυρούν δύο αρχιτεκτονικά μέλη, στην κορυφαία σίμη της νότιας πλευράς, που φέρουν τις επιγραφές ΘΗΣΕΥΣ και ΑΝΤΙΟΠΗ (βλ. εικ. 4, σελ. 23). Μία βαδίζουσα γυναικεία μορφή αποτελεί το κεντρικό ακρωτήριο της βόρειας πλευράς.

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΚΕΑΣ

ΙΟΥΛΙΔΕΣ: Ιδρύθηκε κατά την αρχαϊκή περίοδο, στη θέση που αργότερα κατέλαβε το μεσαιωνικό κάστρο της Ιουλίδας. Την αρχαία πόλη περιέβαλλαν δύο σειρές οχυρωματικών τειχών, που είναι ορατά μέχρι σήμερα στη δυτική και ανατολική πλευρά του κάστρου. Το εξωτερικό τείχος βρίσκεται χαμηλά στην πλαγιά του λόφου, ενώ το εσωτερικό περιέβαλλε την ακρόπολη, δηλαδή, την περιοχή του σημερινού κάστρου. Τα αρχαιολογικά στοιχεία που έχουμε για την αρχαία Ιουλίδα είναι ελάχιστα, καθώς δεν έχουν διενεργηθεί συστηματικές ανασκαφές μέχρι σήμερα. Τα ευρήματα που φυλάσσονται στο μουσείο, προέρχονται από περισυλλογές και παραδόσεις.

Οι αρχαίοι συγγραφείς αναφέρουν την ύπαρξη ναού του Απόλλωνος και της Αφροδίτης. Από τις επιγραφικές μαρτυρίες διαπιστώνεται η λατρεία της Αθηνάς, της Αρτέμιδος, του Απόλλωνος, του Ερμή και του Διονύσου. Μοναδικό έργο πλαστικής των πρώιμων αρχαϊκών χρόνων (τέλος 7ου - αρχές 6ου αι. π.Χ.) αποτελεί το κολοσσικό λιοντάρι που βρίσκεται λαξευμένο στον φυσικό βράχο, στο νοτιοανατολικό τμήμα της πόλης, απέναντι από το κάστρο, όχι μακριά από το σύγχρονο νεκροταφείο της Ιουλίδας.

ΚΟΡΗΣΣΟΣ: Βρίσκεται πάνω από τον σύγχρονο οικισμό Λιβάδι, στο δυτικό άκρο του κόλπου του Αγίου Νικολάου. Καταλαμβάνει δύο υψώματα, του Αγίου Σάββα στα βόρεια, όπου βρισκόταν η κάτω ακρόπολη και της Αγίας Τριάδας στα νότια, με την άνω ακρόπολη. Η πόλη ιδρύεται όπως και οι άλλες στους αρχαϊκούς χρόνους. Αρχικά τειχίζεται μόνον η περιοχή της κάτω ακρόπολης που περιλαμβάνει ένα σύστημα τεσσάρων πύργων. Στους κλασικούς χρόνους δημιουργείται κοινή οχύρωση αποτελούμενη από τείχος, που περιβάλλει τις δύο ακροπόλεις. Κατάλοιπα οικιών είναι ορατά στην κάτω ακρόπολη, στον λόφο του Αγίου Σάββα. Από τα ανασκαφικά δεδομένα πιθανολογείται η ύπαρξη δύο νεκροταφείων. Το πρώτο βρίσκεται στις ανατολικές υπώρειες του λόφου της Αγίας Τριάδας, όπου αποκαλύφθηκε ο περίφημος Κούρος της Κέας που σήμερα εκτίθεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Ένα δεύτερο νεκροταφείο που χρονολογείται στον 5ο αι. π.Χ. βρίσκεται κοντά στο Γιαλισκάρι.

ΠΟΙΗΕΣΣΑ: Ιδρύθηκε γύρω στα τέλη του 6ου αι. π.Χ. στη δυτική ακτή της Κέας, στον λόφο των Φυρών ή Παναγιάς της Σωτήρας που υψώνεται στη νότια πλευρά μιας εύφορης κοιλάδας. Η πόλη περιβάλλεται από εξωτερικό περίβολο που ακολουθεί τη διαμόρφωση του εδάφους. Πύργοι ημικυκλικής ή ορθογώνιας κάτοψης, συμπληρώνουν την οχύρωση. Η πύλη της πόλης βρίσκεται στην ανατολική πλευρά. Στο εσωτερικό της οχύρωσης είναι ορατά τα λείψανα οικιών και αναλημματικοί τοίχοι. Στη νότια ακτή του όρμου έχουν εντοπιστεί λιμενικές εγκαταστάσεις, πιθανότατα νεώσοικοι. Το αμυντικό σύστημα της συμπληρώνεται κατά τους κλασικούς πιθανόν χρόνους με την κατασκευή δύο πύργων, βόρεια και νότια της ακρόπολης, έναν στον λόφο του Τούρκου και έναν στο ύψωμα Καστελλάκια. Στο βόρειο τμήμα της κοιλάδας, στην πλαγιά του Τούρκου βρίσκονταν τα νεκροταφεία της πόλης. Στους ελληνιστικούς χρόνους και ενώ η Ποιήεσσα προσαρτάται διοικητικά στην Καρθαία, η περιοχή δεν εγκαταλείπεται αλλά συνεχίζει να αποτελεί ζώνη αγροτικής εκμετάλλευσης. Στην περίοδο αυτή ανήκουν χρονολογικά τα κατάλοιπα αγροτικών εγκαταστάσεων, αγροικίες αλλά και πύργοι που συνδέονται με την εκτεταμένη καλλιέργεια της γης.

ΠΥΡΓΟΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ: Πήρε το όνομά του από την ομώνυμη μονή που χτίστηκε στη θέση του κατά τον 16ο αι. π.Χ. Χρονολογείται στον 4ο αι. π.Χ. και αποτελεί ένα από τα ψηλότερα σωζόμενα αρχαία μνημεία της ανατολικής Μεσογείου.

Από την Α' ΕΠΚΑ, έχουν εκπονηθεί μελέτες για τη στερέωση του πύργου της Αγίας Μαρίνας (βλ. σελ. 24), την ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου της Αγίας Ειρήνης και την οργάνωση τους σε επισκέψιμους αρχαιολογικούς χώρους, που εγκρίθηκαν από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο. Αναμένεται η ένταξή τους στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, προκειμένου να ξεκινήσει η υλοποίηση των μελετών και να ανοίξουν οι δύο αυτοί χώροι για τους κατοίκους και τους επισκέπτες του νησιού. Στην Καρθαία, ξεκίνησαν από το 2001, εργασίες συντήρησης και ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου, που εποπτεύονται από την Επιτροπή Συντήρησης και Ανάδειξης Αρχαίας Καρθαίας Κέας.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΕΑΣ

ΜΕΛΕΤΗ ΕΠΑΝΕΚΘΕΣΗΣ

Αμαλία Βοναπάρτη

Αρχιτέκτων του Υπουργείου Πολιτισμού

Το Αρχαιολογικό Μουσείο της Κέας κατασκευάστηκε στη δεκαετία του 1970 στην πρωτεύουσα του νησιού, την Ιουλίδα και λειτούργησε έως το 1997 με μικρή διακοπή το 1984 για εργασίες συντήρησης. Δεδομένου ότι πάντα παρουσίαζε έντονα προβλήματα υγρασίας, το 1997 ξεκίνησαν εργασίες επισκευής του Μουσείου οι οποίες έχουν ήδη ολοκληρωθεί. Παράλληλα εκπονήθηκε μελέτη επανέκθεσης, η οποία εγκρίθηκε από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο (ΚΑΣ).

Το κτήριο αποτελείται από ισόγειο και δύο ορόφους, δεν έχει ιδιαίτερα μορφολογικά στοιχεία και χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη πολλών παραθύρων στις όψεις του. Ο εκθεσιακός χώρος αναπτύσσεται στους δύο ορόφους, εκ των οποίων ο καθένας αποτελείται από δύο αίθουσες σε διάταξη σχήματος T. Οι αίθουσες (I) (α' και β' ορόφου) αποτελούν τα μακρά σκέλη και οδηγούν στις κάθετα επαπτόμενες αίθουσες (II) (εικ. 1-2). Επιπλέον, στο μέσον της αίθουσας (I) του πρώτου ορόφου υπάρχει διαμορφωμένος ένας ορθογώνιος υπερυψωμένος χώρος, που δημιουργεί την αίθουσα (Ia). Οι χώροι εκατέρωθεν της αίθουσας (Ia) εξυπηρετούν βοηθητικές λειτουργίες του Μουσείου.

Η μελέτη επανέκθεσης έπρεπε να αντιμετωπίσει τους εξής δεσμευτικούς παράγοντες:

- Τον περιορισμένο εκθεσιακό χώρο (συνολικού εμβαδού 345 τ.μ.).
- Τις μειωμένες επιφάνειες έκθεσης εξαιτίας της ύπαρξης πολλών παραθύρων σε όλους τους τοίχους.
- Τη λειτουργία μιας μόνο θύρας ως εισόδου-εξόδου στις αίθουσες κάθε ορόφου που καθιστά δεσμευτική τη διακίνηση των επισκεπτών.

Με δεδομένους τους παραπάνω παράγοντες η μελέτη

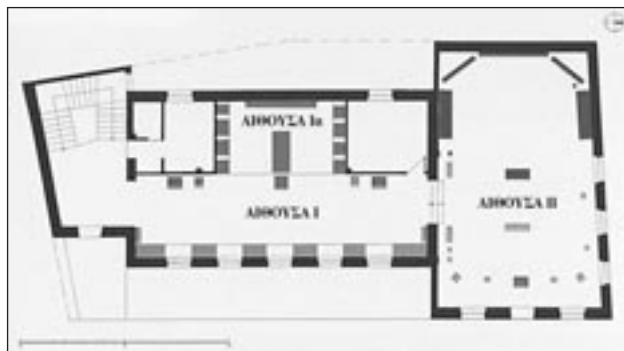
επανέκθεσης, επιλέγοντας έναν σύγχρονο και αποτελεσματικότερο τρόπο παρουσίασης των εκθεμάτων, κινήθηκε στους εξής άξονες:

Η έκθεση ξεκινά κατά χρονολογική εξέλιξη από τον β' όροφο, όπου παραμένει η προϊστορική συλλογή και συνεχίζεται στον α' όροφο, όπου παρουσιάζεται η συλλογή των ιστορικών χρόνων για την καλύτερη στατική επάρκεια του κτηρίου. Στον β' όροφο εξοικονομούνται επιφάνειες έκθεσης και οργανώνεται η πορεία των επισκεπτών με την τοποθέτηση κεντρικής προθήκης δύο όψεων κατά μήκος του άξονα της αίθουσας (I), έτσι ώστε να δημιουργούνται εκατέρωθεν αυτής δύο επιμήκεις διάδρομοι. Ο επισκέπτης εισέρχεται στην αίθουσα ακολουθώντας τον πλατύτερο διάδρομο, που διαμορφώνεται δεξιά (ανατολικά) από την κεντρική προθήκη. Αντίστοιχα λειτουργεί και η τοποθέτηση κεντρικού περιόπτου ελλειψοειδούς βάθρου στην αίθουσα (II), το οποίο φιλοξενεί για πρώτη φορά σημαντικά ευρήματα.

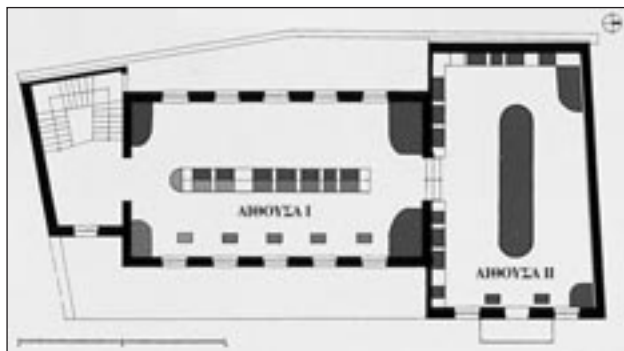
Στον α' όροφο, όπου τα ευρήματα εκτίθενται κατά θεματικές ενότητες, αφήνεται ο επισκέπτης να κινηθεί ελεύθερα. Η ύπαρξη πολλών παραθύρων παρέχει την δυνατότητα πλήρους εκμετάλλευσης του αιγαιοπελαγίτικου φυσικού φωτός.

Το πρόβλημα που δημιουργεί ωστόσο η ύπαρξη των ανοιγμάτων αυτών ως προς την τοποθέτηση προθηκών και ως προς τον έλεγχο του φωτισμού, αντιμετωπίστηκε ως εξής:

Στον β' όροφο, όπου απαιτείται η έκθεση σε προθήκες χάριν της περιοπτης θέασης των εκθεμάτων, τοποθετούνται στην αίθουσα (I) τέσσερα βάθρα με γυάλινο σκέπασμα (φανάρια) παράλληλα και μπροστά στους

Εικ. 1. Κάτοψη του α' ορόφου του Μουσείου

Εικ. 2. Κάτοψη του β' ορόφου του Μουσείου

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΕΑΣ

ΜΕΛΕΤΗ ΕΠΑΝΕΚΘΕΣΗΣ

τοίχους πλήρωσης μεταξύ των παραθύρων. Για τον ίδιο λόγο η βορειοανατολική σειρά των παραθύρων της αίθουσας (II) έκλεισε με την τοποθέτηση ψευδότοιχου (πανό), έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η καλύτερη παρουσίαση των ευρημάτων, που εκτίθενται στο κεντρικό ελλειψοειδές βάθρο (κυρίως από πλευράς φωτισμού και προβολής).

Στον α' όροφο κατά μήκος των ανατολικών ανοιγμάτων της αίθουσας (I) που εξασφαλίζουν απρόσκοπτη θέα, τοποθετείται το εποπτικό υλικό της ιστορίας του νησιού, ενώ στους τοίχους πλήρωσης τοποθετούνται αρχιτεκτονικά μέλη. Η κατασκευή αυτή, που προσφέρει ταυτόχρονη ενημέρωση και διαφυγή του βλέμματος στον ελεύθερο χώρο, επιτυγχάνεται με εναλλάξ επιφάνειες, επίπεδες στο ύψος του οπτικού πεδίου του επισκέπτη για τη σωστή παρατήρηση των αρχιτεκτονικών μελών και κεκλιμένες υπό μορφήν αναλογίου, για τη διευκόλυνση της ανάγνωσης του εποπτικού υλικού.

Το ίδιο συμβαίνει και με τα γλυπτά στην αίθουσα (II), προκειμένου να εκτίθενται στο άπλετο φως από τα ανοίγματα. Στη μικρή δυτική αίθουσα (Ia) κλείνουν τα ανοίγματα για την καλύτερη προβολή των επιγραφών και αναγλύφων (εικ. 3-4).

Η θέση και ο σχεδιασμός των προθηκών έγιναν με τέτοιο τρόπο, ώστε να εξασφαλίζεται ο συνδυασμός της έκθεσης των ευρημάτων με τη δημιουργία διαφορετικών κατακόρυφων επιφανειών για τις πινακίδες υπομνηματισμού των έργων και άλλο πληροφοριακό υλικό. Μετά την επιμήκη κεντρική προθήκη εκθεμάτων και εποπτικού υλικού, στην αίθουσα (I) του β' ορόφου, ο επισκέπτης οδηγείται στην αίθουσα (II), όπου κυριαρχούν σε ελλειψοειδές βάθρο και ναλοπίνακα, που ακολουθεί την καμπύλη του βάθρου, τα πήλινα αγάλματα γυναικείων μορφών από τον ναό του προϊστορικού οικισμού της Αγίας Ειρήνης. Ο τρόπος έκθεσής τους

δίνει τη δυνατότητα της άμεσης θέασης όλων, της εικονικής προβολής τους στον τόπο εύρεσης (ναός προϊστορικού οικισμού) και της περιοπτης παρατήρησής τους.

Συγκεκριμένα, τα αγάλματα διατάσσονται σε κάτοψη στην πορεία μιας νοητής τεθλασμένης γραμμής, ζητοειδούς σχήματος, με αποτέλεσμα να παρουσιάζονται κατά μήκος του βάθρου σε τρεις παράλληλες σειρές. Ως προς την κατά πλάτος διάστασή τους τοποθετούνται ανάλογα με την κατάσταση διατήρησής τους. Στην πρώτη σειρά τοποθετούνται τέσσερα αγάλματα, που διατηρούνται σχεδόν ολόκληρα. Στη δεύτερη σειρά πέντε αγάλματα, εκ των οποίων στα τρία διασώζεται το άνω τμήμα των κορμών. Τα αγάλματα της τρίτης σειράς είναι τρία και διασώζεται το κάτω τμήμα των ενδυμάτων τους. Τα αγάλματα της δεύτερης και τρίτης σειράς εκτίθενται με τη σχηματική συμπλήρωση των μη διασωθέντων τμημάτων τους, σύμφωνα με τις αναλογίες τους (βλ. εικ. 3, σελ. 22).

Στον βόρειο τοίχο, πίσω από την ελλειψοειδή κατασκευή, υπάρχει μεγάλη φωτογραφία του «ναού» του προϊστορικού οικισμού της Αγίας Ειρήνης.

Οι κατασκευές της εκθεσιακής υποδομής χρωματίστηκαν σε δύο τόνους γαλάζιου. Βασικό κριτήριο της επιλογής του εσωτερικού χρωματισμού υπήρξε ο συνδυασμός με τον εξωτερικό χρωματισμό και η εναρμόνιση με το άπλετο φως και το φυσικό τοπίο του κυκλαδίτικου νησιού.

Τέλος θα πρέπει στο μέλλον να προβλεφθούν οι ανάλογες διαμορφώσεις και κατασκευές για την επίσκεψη στο Μουσείο ατόμων με προβλήματα μειωμένης κινητικότητας. Οι διαμορφώσεις αυτές περιλαμβάνουν: α) κατασκευή ράμπας ανόδου από το επίπεδο του δρόμου στο ισόγειο και β) εγκατάσταση ηλεκτροκίνητου καθίσματος ανόδου-καθόδου προσαρμοσμένου στην κουπαστή της σκάλας, που οδηγεί στον α' και β' όροφο.

Εικ. 3. Αρχαιολογικό Μουσείο

Εικ. 4. Αρχαιολογικό Μουσείο

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΕΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΤΩΝ ΕΓΚΑΙΝΙΩΝ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΣΤΙΣ 30/6/2002

Δρ Άλκηστις Χωρέμη-Σπετσιέρη

Διευθύντρια της Α' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Η Κέα, το βορειοδυτικότερο από τα νησιά των Κυκλάδων, χάρις στην καίρια γεωγραφική της θέση, σε μικρή απόσταση από το Σούνιο και την Εύβοια, πάνω στους θαλάσσιους δρόμους που συνέδεαν το βόρειο με το νότιο Αιγαίο, καθώς και τη Δύση με την Ανατολή, διεδραμάτισε σημαντικό ρόλο στον Αιγαιακό χώρο ήδη από τους προϊστορικούς, αλλά και κατά τους ιστορικούς χρόνους (εικ. 1).

Η προϊστορική Κέα είναι γνωστή από τις ανασκαφές στη χερσόνησο της Κεφάλας, όπου αποκαλύφθηκε νεολιθικός οικισμός και νεκροταφείο, αλλά κυρίως από τις ανασκαφές στη μικρή χερσόνησο της Αγίας Ειρήνης, που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ 1960-1976 από το Πανεπιστήμιο του Cincinnati, υπό τη διεύθυνση του διάσημου αρχαιολόγου J. Caskey. Οι ανασκαφές αποκάλυψαν τις διάφορες φάσεις του προϊστορικού οικισμού που είχε διάρκεια ζωής από την πρώιμη εποχή του χαλκού έως το τέλος των μυκηναϊκών χρόνων, δηλαδή

από το 3000 έως το 1100 π.Χ. (εικ. 2). Από τα ευρήματα διαπιστώθηκε ότι η Κέα είχε εμπορικές επαφές τόσο με την ηπειρωτική όσο και με τη νησιωτική Ελλάδα, ιδίως με την Κρήτη, όπως μαρτυρούν η κεραμεική και τα μολύβδινα σταθμά, που την εντάσσουν στο μινωικό εμπορικό δίκτυο.

Η πιο πλούσια φάση του οικισμού είναι η ύστερη εποχή του χαλκού, από την οποία προέρχονται και τα μοναδικά στο είδος τους πήλινα γυναικεία αγάλματα με τις κωδωνόσχημες φούστες, το στενό περικόρμιο που τονίζει τη λεπτή μέση και τα διακοσμητικά περιδέραια, που βρέθηκαν από τις ανασκαφείς M. Caskey και A. Μπικάκη στο στρώμα καταστροφής του ναού του 1450 π.Χ. Όπως γράφει η ανασκαφέας και μελετήτρια των αγαλμάτων αρχαιολόγος M. Caskey «Τίποτε ανάλογο σε μέγεθος δεν έχει βρεθεί στον αιγαιακό χώρο. Με τα χέρια ακουμπισμένα στη μέση, ή λίγο πιο κάτω, οι μορφές φαίνονται σαν να χορεύουν και θα μπορούσαν να θεωρηθούν λατρευτές της θεότητας, της οποίας προσδοκούν την επιφάνεια, τη φανέρωσή της, εάν φυσικά δεν απεικονίζουν θεότητες». Ύστερα από 20 χρόνια παρουσιάζονται τώρα για πρώτη φορά στο κοινό (εικ. 3). Αρχαίες πηγές (γραπτά κείμενα και επιγραφές) αλλά και τα αρχαιολογικά κατάλοιπα μάς πληροφορούν ότι ήδη από την αρχαϊκή περίοδο, τον 6ο αι. π.Χ. υπήρχαν στην Κέα τέσσερεις ανεξάρτητες οχυρωμένες πόλεις-κράτη (με την αρχαία σημασία του όρου): η Ιουλίς στη θέση της σημερινής Χώρας, η Κορησός στο σημερινό Λιβάδι, κάτω στο λιμάνι, η Καρθαία στις Πόλες, στο νοτιοανατολικό μέρος του νησιού και η Ποιήσσα, σημ. Ποίσσες, στο νοτιοδυτικό μέρος. Οι τρεις πρώτες έκοβαν δικά τους αργυρά νομίσματα. Οι Κείοι είναι οι μόνοι από τους Κυκλαδίτες που έστειλαν πλοία στο Αρτεμίσιο και τη Σαλαμίνα κατά τους περσικούς πολέμους στις αρχές του 5ου αι. π.Χ. Ως μέλη της Α' και της Β' αθηναϊκής Συμμαχίας έλαβαν μέρος στο πλευρό των Αθηναίων σε διάφορες εκστρατείες και μάχες. Από ψηφίσματα πληροφορούμαστε τα της μονοπωλιακής εξαγωγής της μίλτου, που είναι ορυκτό οξείδιο του σιδήρου, κάτι ανάλογο με το σημερινό μίνιο

Εικ. 1. Χάρτης Κέας (ανατύπωση από το άρθρο των Α. Μενδώνη - Ν. Μπελογιάννη «Μεταλλευτικές και μεταλλουργικές δραστηριότητες στην αρχαία Κέα», περιοδικό Αρχαιολογία, τόμος 7, 1991-1992, Αθήνα 1993, σελ. 99-103

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΕΑΣ

Εικ. 2. Άποψη προϊστορικού οικισμού Αγίας Ειρήνης

Εικ. 3. Πήλινα αγάλματα από τον ναό του προϊστορικού οικισμού της Αγίας Ειρήνης

και βρίσκεται σε μεγάλα αποθέματα στο υπέδαφος του νησιού. Η αποκλειστική εισαγωγή της μίλτου ενδιέφερε τους Αθηναίους, δεδομένου ότι εξασφάλιζε τη στεγανοποίηση των πλοίων του ισχυρού στόλου τους.

Από την Ιουλίδα κατάγονταν πολλοί διαπρεπείς άνδρες: ο Σιμωνίδης που έγραφε τα θαυμάσια επιγράμματα για τις νίκες των Ελλήνων κατά των Περσών, λίγο νεώτερος ο ανταγωνιστής του μεγάλου Πίνδαρου Βακχυλίδης, ο οποίος στους επίνικους του ύμνησε τις νίκες των συμπατριωτών του αθλητών στους πανελλήνιους αγώνες, που ανέρχονται σε εβδομήντα. Από την ίδια πόλη κατάγονταν ο συνομιλητής του Σωκράτη σοφιστής Πρόδικος, ο φιλόσοφος Θηραμένης ο Άγνωνος, καθώς και οι γιατροί Ερασίστρατος, Μηδίας και Πανθείδης.

Από τις τέσσερις αρχαίες πόλεις προέρχονται διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα, τα περισσότερα όμως και σημαντικότερα είναι από την Καρθαία, όπου έχουν γίνει ανασκαφές από τον 19ο αι. και συγκεκριμένα τον Δανό Ο. Broenstedt. Πρόκειται για τα περίφημα γλυπτά από τον ναό της Αθηνάς, που εκτίθενται στον α' όροφο του Μουσείου (εικ. 4).

Η ανάγκη στέγασης, συντήρησης και παρουσίασης των πιο πάνω σημαντικών ευρημάτων από τις ανασκαφές, τις επιφανειακές έρευνες αλλά και των τυχαίων, που περισυνελέγησαν από τον Κείο ιστοριοδίφη Κ. Μάνθο και άλλους κατά καιρούς αρχαιολόγους, οδήγησε στην ανέγερση του Μουσείου στη δεκαετία του 1970, με ενέργειες του αείμνηστου αρχαιολόγου Ν. Ζαφειρόπουλου, όταν η Κέα υπαγόταν στην αρμοδιότητα της ΚΑ' ΕΠΚΑ Κυκλάδων. Οι πρώτες επανεκθετικές εργασίες έγιναν από την ίδια Εφορεία και το 1980 άνοιξε μία αίθουσα στον β' όροφο του Μουσείου με εκθέματα τα σημαντικότερα ευρήματα από τον προϊστορικό οικισμό της

Κεφάλας και της Αγίας Ειρήνης, δίνοντας στον επισκέπτη ένα μικρό δείγμα της πανάρχαιας ιστορίας του νησιού. Στην υλοποίηση αυτής της πρώτης έκθεσης σημαντική υπήρξε η βοήθεια των Αμερικανών αρχαιολόγων, J. και M. Caskey, ανασκαφών του προϊστορικού οικισμού της Αγίας Ειρήνης.

Από το 1982 η Ε. Τουλούπα, τότε προϊσταμένη της Εφορείας Ακροπόλεως, στην αρμοδιότητα της οποίας είχε υπαχθεί εν τω μεταξύ το νησί, έκανε ενέργειες για την αντιμετώπιση των κτηριακών προβλημάτων του Μουσείου. Το 1983 εκπονήθηκε από τη Διεύθυνση Μελετών Μουσείων μελέτη για την επισκευή του Μουσείου και τον επόμενο χρόνο υλοποιήθηκαν οι προβλεπόμενες εργασίες.

Έτσι το 1985 συνεχίστηκαν οι επανεκθετικές εργασίες από την Εφορεία Ακροπόλεως για την ολοκλήρωση της έκθεσης των λιθίνων ευρημάτων (γλυπτών, επιγραφών και αρχιτεκτονικών μελών) που είχε αρχίσει η Εφορεία Κυκλάδων. Τότε έγινε μια πρώτη έκθεση των αρχιτεκτονικών γλυπτών του ναού της Αθηνάς της Καρθαίας από τον αρχαιολόγο της Εφορείας Α. Μάντη, ενώ το 1986 έγιναν ορισμένες βελτιωτικές εργασίες στην έκθεση από την υπογράφουσα, με τη βοήθεια της γλύπτριας Π. Τρίτου. Τοποθετήθηκαν τότε ενημερωτικά κείμενα, χάρτες, φωτογραφίες, λεξάντες και άλλο εποπτικό υλικό. Λόγω ελλείψεως μονίμου προσωπικού το Μουσείο λειτουργούσε κατά διαστήματα, κυρίως τους καλοκαιρινούς μήνες που υπήρχε δυνατότητα πρόσληψης ωρομισθίου προσωπικού.

Το 1990 ο τότε προϊστάμενος της Εφορείας Π. Καλλιγιάς ανέθεσε στον αείμνηστο αρχιτέκτονα της Εφορείας Α. Παπανικολάου την εκπόνηση μελέτης ριζικής ανακαίνισης και ιδίως στεγάνωσης του Μουσείου,

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΕΑΣ

η οποία εγκρίθηκε το 1996 από το ΚΑΣ και τελικά υλοποιήθηκε μεταξύ 1997-2000 από τη Διεύθυνση Εκτέλεσης Έργων Μουσείων.

Στα τέλη του 1999 με τις οδηγίες της τότε προϊσταμένης της Εφορείας Ι. Τριάντη και τη συνεργασία των αρχαιολόγων Χ. Βλασσοπούλου και Ι. Βενιέρη εκπονήθηκε το κτηριολογικό πρόγραμμα και στη συνέχεια έγινε από την αρχιτέκτονα της Εφορείας Α. Βοναπάρτη ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός της έκθεσης που εγκρίθηκε από το ΚΑΣ. Η υλοποίηση της έκθεσης άρχισε το φθινόπωρο του 2000 υπό τη διεύθυνση της υπογράφουσας με τη συμμετοχή των δύο ανωτέρω αρχαιολόγων, πρωτοστατούσης της αρχιτέκτονος Α. Βοναπάρτη, η οποία εργάστηκε σκληρά και εντατικά κάτω από αντίξοες συνθήκες, γιατί είχε να επιλύσει διάφορα τεχνικά αλλά και πρακτικά προβλήματα, όπως μεταφορά υλικών, εξεύρεση και συντονισμός συνεργείων, αντιμετώπιση απεργιών των συγκοινωνιακών μέσων και των υπηρεσιών του νησιού, αποκλεισμών λόγω καιρικών συνθηκών κ.λπ. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η συμβολή των μαρμαροτεχνιτών Θ. Καγιώργη και Α. Μπαϊμπά της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης (ΥΣΜΑ) στο στήσιμο των λιθίνων εκθεμάτων, ιδίως των γλυπτών και αρχιτεκτονικών μελών του ναού της Αθηνάς της Καρθαίας που συμπληρώθηκαν και με δύο βαρειά αρχιτεκτονικά μέλη. Για τη μεταφορά τους από τον χώρο της Καρθαίας χρειάστηκε να γίνει ειδική επιχείρηση δια ξηράς και θαλάσσης, πάνω σε σχεδία, λόγω ελλείψεως οδικής επικοινωνίας της Καρθαίας με την Ιουλίδα. Τη συντήρηση των αντικειμένων έκανε βασικά η συντηρήτρια Ε. Τσιόγκα.

Η έκθεση διαρθρώνεται σε ενότητες στους δύο ορόφους σε χρονολογική διάταξη και αρχίζει από τον β' όροφο ως εξής:

Στις αίθουσες του β' ορόφου εκτίθενται ευρήματα που προέρχονται από τους προϊστορικούς οικισμούς της Κεφάλας και της Αγίας Ειρήνης. Η συλλογή περιλαμβάνει κυρίως εκθέματα που χρονολογούνται από την τελική ύστερη Νεολιθική περίοδο έως το τέλος της ύστερης εποχής του Χαλκού (3300-1100 π.Χ.).

Ο α' όροφος περιλαμβάνει μια αξιόλογη συλλογή γλυπτών, αρχιτεκτονικών μελών και επιγραφών που χρονολογούνται από τους αρχαϊκούς έως τους ρωμαϊκούς χρόνους και προέρχονται κυρίως από τις τέσσερις

αρχαίες πόλεις της Κέας: την Ιουλίδα, την Κορησσό, την Καρθαία και την Πουήεσσα. Στην αίθουσα Ι εκτίθενται διάφορα λίθινα αρχιτεκτονικά μέλη, επιγραφές (ψηφισματικές, αναθηματικές, τιμητικές), επιτύμβια και αναθηματικά ανάγλυφα, αγαλμάτια διαφόρων προελεύσεων. Στην αίθουσα II παρουσιάζονται γλυπτά και μέλη διαφόρων προελεύσεων, αλλά κυρίως τα αρχιτεκτονικά γλυπτά και μέλη από τον ναό της Αθηνάς στην Καρθαία. Ο τρόπος έκθεσής τους βασίστηκε στις μελέτες και αναπαραστάσεις της αρχαιολόγου Ε. Τουλούπα και του αείμνηστου αρχιτέκτονα Α. Παπανικολάου.

Ευχαριστίες οφείλονται: στο Υπουργείο Πολιτισμού για τη γενναία χρηματοδότηση τόσο της ριζικής επισκευής, όσο και της επανέκθεσης, ιδίως στη Γεν. Γραμματέα κα Α. Μενδώνη για το προσωπικό της ενδιαφέρον και την πάσης φύσεως υποστήριξη του έργου, στην κα Μ. Caskey για τη βοήθειά της πάνω από 20 χρόνια σε διάφορα θέματα, όπως συντήρηση των εκθεμάτων, μετάφραση των κειμένων των ενημερωτικών πινακίδων, παραχώρηση φωτογραφικού και σχεδιαστικού υλικού για το εποπτικό υλικό της έκθεσης, και στη συντηρήτρια της Αμερικάνικης Σχολής Κλασικών Σπουδών (ΑΣΚΣ) Σ. Μπουζάκη για τη συντήρηση των πηλίνων αγαλμάτων από την Αγία Ειρήνη. Ιδιαίτερη μνεία οφείλεται στον ζωγράφο Α. Φασιανό, που πριν από περίπου 10 χρόνια είχε ενισχύσει την Εφορεία για τη συντήρηση των πηλίνων αγαλμάτων. Τον μόνο μόνιμο αρχαιοφύλακα του νησιού Λ. Λέπουρα, που εργάζεται συνεχώς άοκνα από την ίδρυση του Μουσείου έως σήμερα, ιδιαίτερα ευχαριστώ για τη βοήθειά του στην επίλυση πάσης φύσεως προβλημάτων κατά τη διάρκεια των εργασιών ανακαίνισης του κτηρίου και της επανέκθεσης.

Εικ. 4.
Ανασύνθεση νοτίου
αετώματος ναού
Αθηνάς στην
Καρθαία Κέας

ΠΥΡΓΟΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ ΚΕΑΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗΣ & ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΩΔΟΜΗΣ

Κώστας Ν. Καζαμιάκης

Αρχιτέκτων - Μηχανικός της Α' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Ο Πύργος, αμυντικό κτίσμα του 4ου αι. π.Χ., είχε αρχικά πέντε ορόφους και ύψος 20 και πλέον μέτρα. Η κάτοψή του ήταν σχεδόν τετράγωνη (10x10,28 μ.). Σήμερα σώζεται μέχρι τα 19,632 μ. και διατηρείται σε τέτοια κατάσταση ώστε η αρχική του μορφή να είναι εύκολα κατανοητή. Σ' αυτό βοηθούν και τα σχέδια που έγιναν πριν από την κατάρρευσή του, το 1858. Είναι κτισμένος με πετρώματα της περιοχής, κυρίως σχιστόλιθους και γνεύσιους, χωρίς συνδετικό υλικό και το σύστημα δομής είναι ελεύθερο τραπεζίσχημο.

Ο Πύργος πήρε το όνομά του από το μοναστήρι της Αγίας Μαρίνας που ιδρύθηκε περί το 1600 μ.Χ. με πατριαρχικό σταυροπήγιο. Η Μονή συμπεριέλαβε τον αρχαίο Πύργο στον περίβολό της και οι μοναχοί μετέτρεψαν τους ορόφους του σε κελιά, εξασφαλίζοντας έτσι πολλά οφέλη: ισχυρή ασφάλεια σε έτοιμη, πολυόροφη αμυντική κατασκευή με πηγή τρεχούμενου νερού στο ισόγειο. Η Μονή έδωσε τ' όνομά της και στον γειτονικό οικισμό.

Το 1837 έφυγαν και οι τελευταίοι μοναχοί και το μνημείο έμεινε χωρίς φροντίδα και συντήρηση. Πρώτα έπεσε η στέγη, ακολούθως διαγκώθηκαν οι τοίχοι, επειδή τα νερά της βροχής περνούσαν ελεύθερα στο εσωτερικό τους και έτσι η δομική και γεωμετρική ισορροπία του μνημείου άρχισε να κλονίζεται. Το σπογγώδες υπέδαφος υπέστη καθίζηση στην περιοχή της νοτιοανατολικής γωνίας του Πύργου και το κακό συμπλήρωσε ο μεγάλος σεισμός του 1858 που έφερε το μνημείο στη μορφή που έχει σήμερα.

Τον Πύργο σχεδίασαν, ζωγράρισαν, θαύμασαν και περιέγραψαν πολλοί περιηγητές του 18ου και του 19ου αιώνα. Οι ιδιαιτερότητες του μνημείου είναι πολλές. Σημειώνουμε μόνον ότι κανένας άλλος αρχαίος πύργος δεν σώζεται σε τέτοιο ύψος και ότι

διατηρεί σημαντικά μορφολογικά στοιχεία όπως εξώστη σε προβόλους, περιμετρικό μπαλκόνι, άψογη γεωμετρία κατασκευής κ.ά.

Στις 20 Ιουνίου 1995 εγκρίθηκε από το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο (ΚΑΣ) η μελέτη για την ενίσχυση της θεμελίωσης και τη στερέωση της ανωδομής του Πύργου της Αγίας Μαρίνας Κέας.

Στο κείμενο που ακολουθεί θα αναφερθούμε στις εργασίες τεκμηρίωσης καθώς και στα στάδια υλοποίησης της στερεωτικής επέμβασης στον Πύργο. Από το 1985 ο υπογράφων πραγματοποίησε τη σχολαστική μελέτη του Πύργου προκειμένου να συνταχθεί πρόταση επέμβασης για τη σωτηρία του μνημείου:

- Τεκμηρίωση βιβλιογραφική και ιστορική.
- Συλλογή εποπτικού υλικού (σκίτσα, χαρακτηριστικά, σχέδια, φωτογραφίες).
- Φωτογραφική τεκμηρίωση (εικ. 1).
- Σχεδιαστική τεκμηρίωση: κατόψεις, όψεις, τομές, αξονομετρικά, προοπτικά, τοπογραφικά, υψομετρήσεις, εξαρτήσεις κ.ά. (σχέδια 1-4).

- Σχεδίαση διάσπαρτων μελών.

Προκειμένου να εξετασθεί η αιτία καθίζησης του Πύργου, η αρχαιολόγος Ι. Γαλάνη, με εντολή της τότε Προϊσταμένης της Α' ΕΠΚΑ Ε. Τουλούπα, πραγματοποίησε ερευνητική τομή στη βόρεια πλευρά του Πύργου μέχρι την αποκάλυψη της υπευθυντηρίας του μνημείου. Η έρευνα αυτή ήταν ιδιαίτερα σημαντική, διότι απέδειξε αφενός ότι η θεμελίωση του μνημείου δεν διέθετε διαπλάτυνση και αφετέρου ότι ο βράχος πάνω στον οποίο δομήθηκε το μνημείο δεν είχε επαρκώς εξυγιανθεί, με αποτέλεσμα τη σύνθλιψη του γνευσιοσχιστολιθικού πετρώματος λόγω του υπερκείμενου βάρους του Πύργου. Η διαπιστωμένη με μετρήσεις

Ο Πύργος της Κέας. Βορειοδυτική πλευρά

ΠΥΡΓΟΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ ΚΕΑΣ

ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗΣ & ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΩΔΟΜΗΣ

καθίζηση επιβεβαιώθηκε και μετρήθηκε με ακρίβεια: με αφετηρία την άνω επιφάνεια της βορειοανατολικής γωνίας της ευθυντηρίας όπου τοποθετήθηκε η στάθμη ± 0 , η μέγιστη καθίζηση εμφανίζεται στη νοτιοανατολική γωνία του Πύργου και φθάνει τα 0,097 μ. Η καθίζηση αυτή με τον χρόνο επέφερε αλυσιδωτές ρηγματώσεις και μικρομετακινήσεις στην ανωδομή και ήταν μια από τις αιτίες μερικής καταστροφής του μνημείου κατά τον σεισμό του 1858.

Για τον ακριβή προσδιορισμό των αιτίων της καθίζησης η Α' ΕΠΚΑ, με εντολή του τότε Προϊσταμένου Π. Καλλιγά, προγραμμάτισε και πραγματοποίησε το 1993 γεωτεχνική μελέτη κατά την οποία έγιναν τα εξής:

- Γεωτρήσεις γύρω από τον Πύργο.
- Γεωτεχνικές έρευνες στην περιοχή του Πύργου (επιφανειακή δειγματοληψία εδαφικού υλικού, συλλογή και επεξεργασία γεωλογικών και τεκτονικών στοιχείων της ευρύτερης περιοχής).
- Ορυκτολογικές - χημικές αναλύσεις και λεπτές τομές.
- Εργαστηριακές δοκιμές για τον προσδιορισμό των φυσικών και μηχανικών χαρακτηριστικών του εδαφικού και βραχώδους υποβάθρου.

Από τα αποτελέσματα αυτής της γεωτεχνικής έρευνας προέκυψε η ανάγκη της ενίσχυσης των θεμελίων του Πύργου, προκειμένου τα φορτία της ανωδομής να μεταβιβάζονται με ασφάλεια στο φυσικό έδαφος.

Ακολούθησε η σύνταξη της στατικής μελέτης για την ενίσχυση των θεμελίων και τη στερέωση της ανωδομής.

Οι τρεις μεγάλες ενότητες (α. τεκμηρίωση της υπάρχουσας κατάστασης του μνημείου, β. γεωτεχνική έρευνα και γ. στατική μελέτη) απετέλεσαν το επιστημονικό υλικό υποδομής ώστε να συνταχθεί η πρόταση για τη στερέωση του μνημείου που περιγράφεται παρακάτω. Με εισήγηση του τότε Προϊσταμένου της Α' ΕΠΚΑ Π. Καλλιγά η πρόταση υπεβλήθη και εγκρίθηκε από το ΚΑΣ.

Οι λόγοι που επιβάλλουν την άμεση επέμβαση για τη στερέωση του μνημείου είναι κυρίως η κατάστασή του στα όρια της στατικής επάρκειας –κατάσταση που επιτείνει η φθορά του οικοδομικού υλικού, ιδιαίτερα του σχιστόλιθου– και η σπουδαιότητά του ως αρχαίου κτίσματος.

Τα στάδια της στερεωτικής επέμβασης είναι:

1. Στήριξη του πύργου με ικρίωμα, το οποίο θα χρησιμοποιηθεί και για τις εργασίες επέμβασης.

2. Σφράγισμα σε βάθος των αρμών της τοιχοποιίας εσωτερικά και εξωτερικά του μνημείου.

3. Σύνδεση της εσωτερικής και εξωτερικής τοιχοποιίας. Η ενοποίηση αυτή θα πραγματοποιηθεί με πλήρωση των κενών ανάμεσα στις δύο παρειές με ασυστολικό ένεμα συμβατό με τα ορυκτολογικά και χημικά δεδομένα των πετρωμάτων δόμησης του πύργου. Στις περιοχές έντονων παραμορφώσεων θα τοποθετηθούν μεταλλικοί σύνδεσμοι από κράμα τιτανίου.

4. Αφαίρεση του σφραγιστικού υλικού από τις όψεις της λιθοδομής (που πραγματοποιήθηκε στο στάδιο 2).

5. Χύτευση με οπλισμένο σκυρόδεμα δοκού υποθεμελίωσης στην εξωτερική περίμετρο του πύργου, με τη μέθοδο των «ντουλαπιών».

6. Κατασκευή τριών μικροπασσάλων, βάθους 7,5 μ., στις τρεις πλευρές του πύργου, δηλαδή βόρεια, δυτική και νότια (η ανατολική είναι ερειπωμένη).

7. Αφαίρεση της επίχωσης (μέλη της ανωδομής) από το εσωτερικό του πύργου.

8. Χύτευση με οπλισμένο σκυρόδεμα δοκού υποθεμελίωσης στην εσωτερική περίμετρο του πύργου.

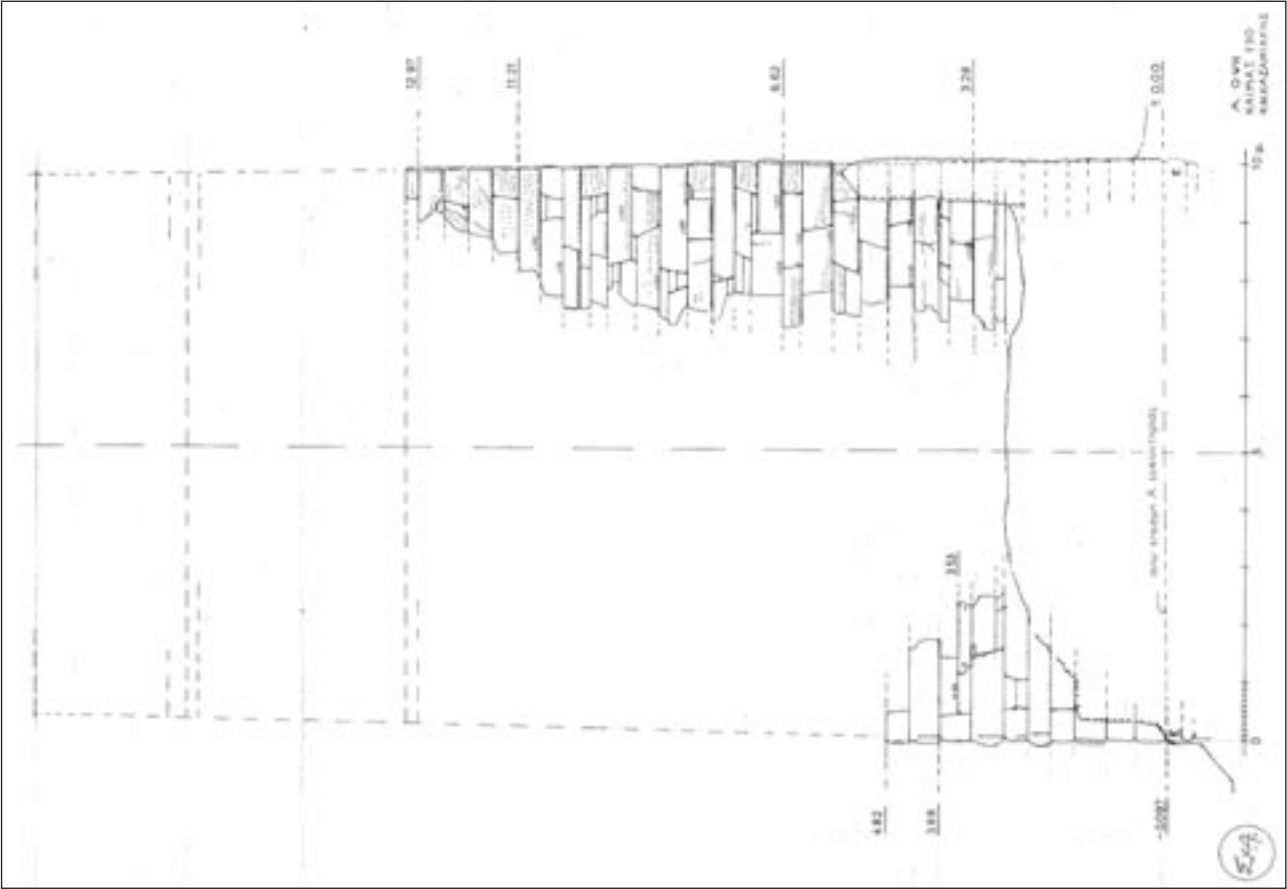
9. Κατασκευή μικροπασσάλων σε κάθε εσωτερική πλευρά του μνημείου και σύνδεση των δοκών με εγκάρσιους συνδέσμους στη θέση των μικροπασσάλων.

Μετά τις παραπάνω εργασίες το ΚΑΣ κρίνει ότι το μνημείο στερεώνεται επαρκώς και απομακρύνεται από την οριακή κατάσταση στατικής ετοιμορροπίας όπου βρίσκεται. Έτσι τα βάρη της ανωδομής και οι όποιες επιπλέον επιπονήσεις θα μεταβιβάζονται με ασφάλεια στο έδαφος.

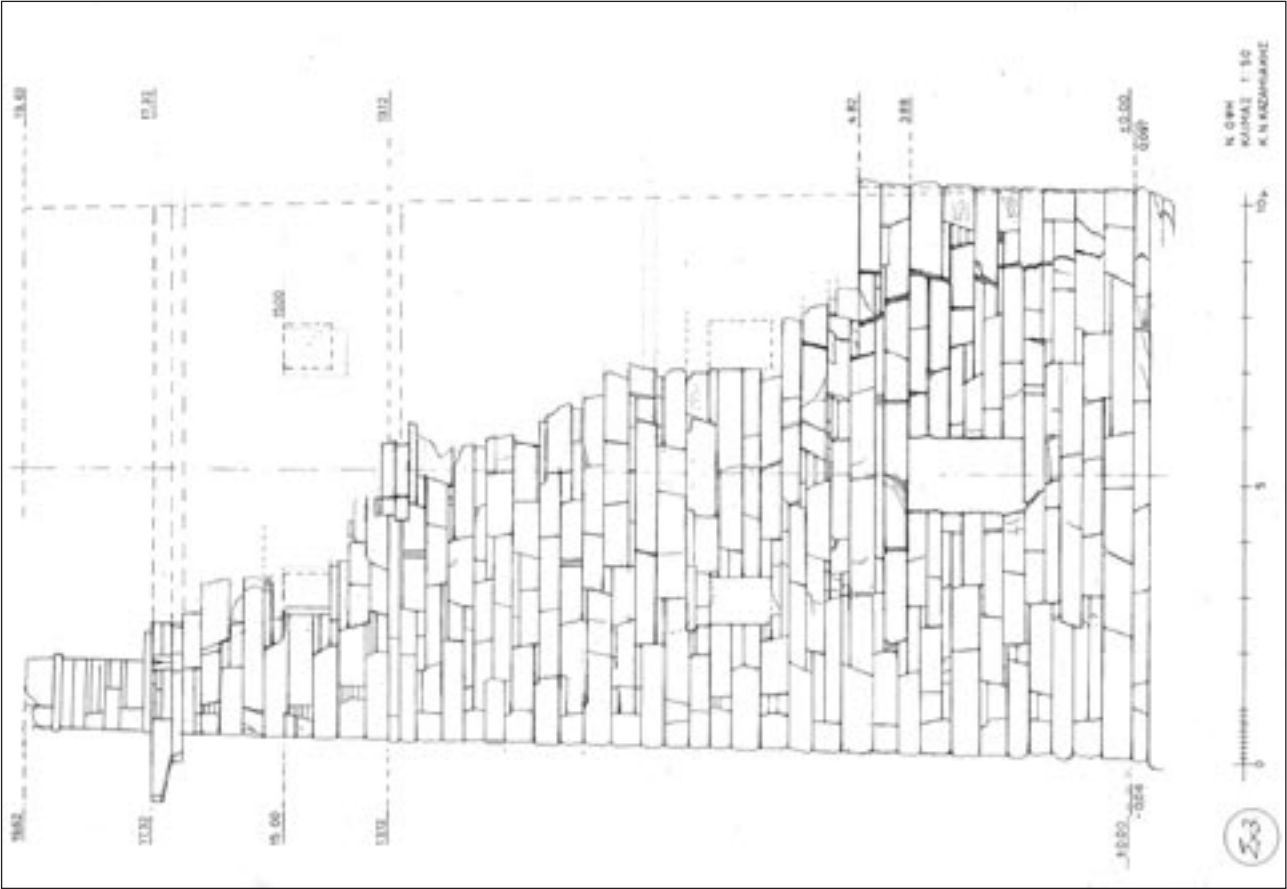
Το έργο της στερέωσης του μνημείου, σύμφωνα με την εγκεκριμένη από το ΚΑΣ μελέτη, εντάχθηκε στο Γ' ΚΠΣ (Περιφέρεια Κυκλάδων).

Αφού στερεωθεί το μνημείο, θα συμπληρωθεί η παντοειδής τεκμηρίωση (νέα στοιχεία θα έχουν ήδη προκύψει από τα εκατοντάδες μέλη της ανωδομής που θα αφαιρεθούν από το εσωτερικό του πύργου, ενώ νέα στοιχεία θα έχουμε από τη συμπλήρωση της ανασκαφικής, σχεδιαστικής και φωτογραφικής τεκμηρίωσης) και θα συνταχθεί η οριστική μελέτη αποκατάστασης του πύργου, η οποία μορφολογικά θα επαναφέρει την μέχρι το 1858 κατάσταση του μνημείου, γνωστή από σχέδια και γραβούρες της εποχής εκείνης.

ΠΥΡΓΟΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ ΚΕΑΣ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗΣ & ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΩΔΟΜΗΣ

Σχέδιο 4. Ο Πύργος της Κέας. Ανατολική όψη

Σχέδιο 3. Ο Πύργος της Κέας. Νότια όψη

ΠΥΡΓΟΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ ΚΕΑΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΠΥΡΓΟΥ

Ιωάννα Γαλάνη

Αρχαιολόγος της της Α' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Στα πλαίσια των εργασιών τεκμηρίωσης του μνημείου από τον μηχανικό της Α' ΕΠΚΑ Κ. Ν. Καζαμιάκη και κατόπιν εντολής της τότε Προϊσταμένης της Α' ΕΠΚΑ Ε. Τουλούπα, πραγματοποιήθηκε από την υπογράφουσα μικρή διερευνητική τομή, με σκοπό την αποκάλυψη της ευθυνηρίας στο ανατολικό τμήμα της βόρειας πλευράς του Πύργου, που ήταν ορατό από τη 2η στρώση και άνω (σχέδιο 1).

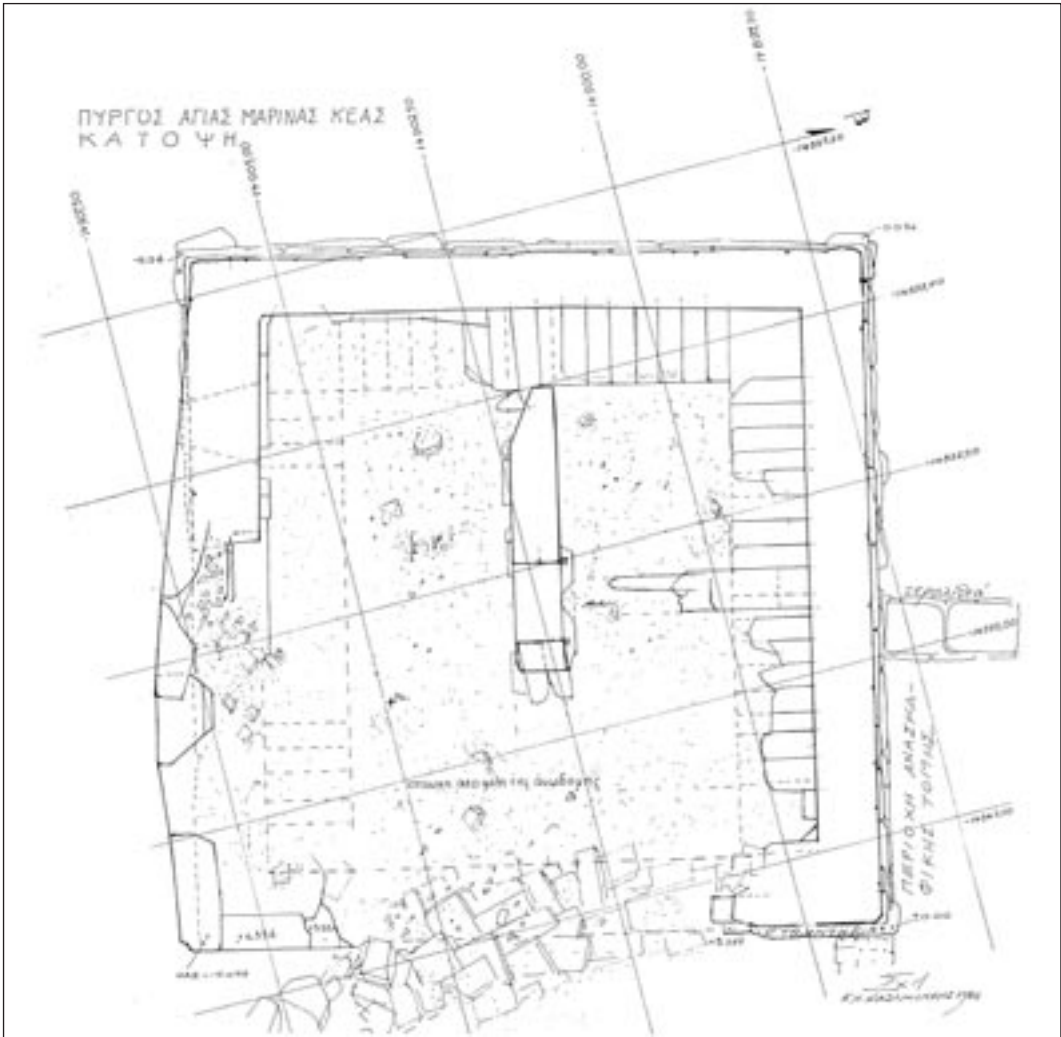
Η τομή είχε μήκος 4 μ., πλάτος 0,50 μ. και βάθος 0,70-1,50 μ. Η έρευνα ολοκληρώθηκε σε τρεις ημέρες (30/9/1986 - 2/10/1986).

Μέσα στη χαλαρή επιφανειακή επίχωση που έφθανε μέχρι την ευθυνηρία, υπήρχαν αρκετά όστρακα χρηστικών

αγγείων από τους χρόνους λειτουργίας της Μονής μέχρι και σύγχρονα. Κάτω από τη στάθμη της ευθυνηρίας υπήρχε στρώμα σκληρού χώματος με πολλούς λίθους και χαρακτηριστική απουσία κεραμεικής.

Η ανασκαφική τομή αποκάλυψε τους κατώτερους δόμους της εξωτερική παρειάς, στο ανατολικό τμήμα της βόρειας πλευράς του Πύργου. Διαπιστώθηκαν τα εξής:

- Το υλικό είναι το ίδιο με τα αντίστοιχα τμήματα των άλλων πλευρών καθώς και με τις επτά υπερκείμενες στρώσεις της βόρειας πλευράς: γενεσιολογιστόλιθοι.
- Η επιφάνεια των λίθων είναι εξίσου ακανόνιστη με του δυτικού τμήματος αλλά πολύ καλύτερα διατηρημένη, πράγμα που μαρτυρεί για την παλαιότητα της επίχωσης στο σημείο αυτό.

Σχέδιο 1. Κάτοψη του Πύργου της Αγίας Μαρίνας

ΠΥΡΓΟΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ ΚΕΑΣ

ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΠΥΡΓΟΥ

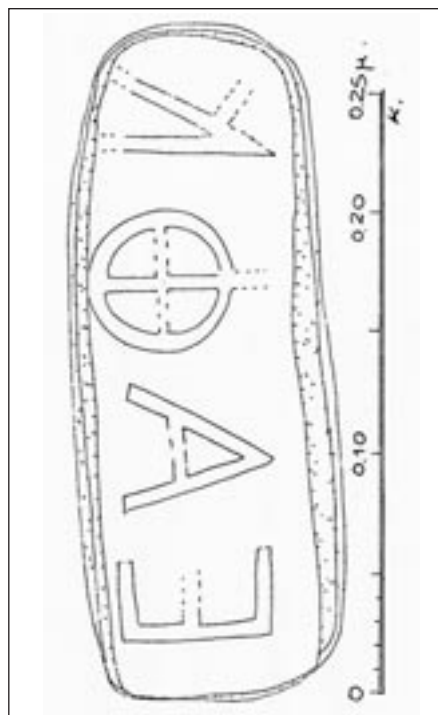
- Είναι χαρακτηριστική η καλή λάξευση των λίθων της υπευθυντηρίας σε σχέση με την ευθυντηρία της οποίας όλοι οι λίθοι είναι αδρά λαξευμένοι και παρουσιάζουν ακανόνιστη κύφωση. Εξαιρεση αποτελεί ο γωνιαίος λίθος της ευθυντηρίας (βορειοανατολική γωνία) που είναι τετραγωνισμένος και εξέχει αισθητά (εικ. 1).
 - Το σύστημα δομής στο τμήμα που αποκαλύφθηκε είναι ακανόνιστο τραπεζιόσχημο, όπως και στο σύνολο του κτηρίου.
 - Ο 3ος εξ ανατολών λίθος της ευθυντηρίας παρουσιάζει μικρή προεξοχή στην άνω επιφάνεια και το δημιουργούμενο κενό καλύπτεται με μικρό πλακοειδή λίθο: μοναδική περίπτωση βύσματος στην ευθυντηρία που αποτελείται, τουλάχιστον στις τρεις πλευρές όπου είναι ορατή, μόνον από λίθους μεγάλων διαστάσεων.
 - Η στρώση της ευθυντηρίας είναι ισοπαχής πλην του ανατολικού άκρου: ο γωνιακός λίθος προχωρεί βαθύτερα δημιουργώντας αρμό ώσεως με την υπευθυντηρία. Το πάχος της υπευθυντηρίας παραμένει άγνωστο δεδομένου ότι η ανασκαφή δεν προχώρησε μέχρι τον φυσικό βράχο λόγω της στατικής ανεπάρκειας του μνημείου.
 - Οι θεμελιακές στρώσεις του κτηρίου δεν παρουσιάζουν διαπλάτυνση.
- Ο φυσικός βράχος αποκαλύφθηκε σε μικρή απόσταση από την εξωτερική παρειά του Πύργου και

παρακολουθείται σε μήκος 1,20 μ. βγαίνοντας παράλληλα προς τον τοίχο, με κλίση προς δυτικά. Το επίμηκες κατακόρυφο λάξευμα του βράχου οριοθετεί την τάφρο θεμελίωσης του Πύργου από βορρά. Το όρυγμα του βράχου και η διάταξη του σκληρού χώματος με τους λίθους δίπλα ακριβώς στην ευθυντηρία και την υπευθυντηρία αποδεικνύουν ότι ο βράχος λαξεύτηκε και οριζοντιώθηκε προκειμένου να εδραστούν τα θεμέλια του Πύργου. Στη συνέχεια οι θεμελιακές στρώσεις –που δεν διέθεταν διαπλάτυνση– εγκιβωτίστηκαν, δια του σφραγίσματος της τάφρου με λίθους και χώμα, μέχρι τη στάθμη της ευθυντηρίας. Μετά την αποτύπωση και τη φωτογράφιση των ευρημάτων, ο χώρος της τομής πληρώθηκε πάλι με λίθους και χώμα (περίπου 1 κ.μ.).

Κατά τη διάρκεια των εργασιών, εντοπίστηκε θραύσμα από ενεπίγραφο σχιστόλιθο, εντοιχισμένο στην ξερολιθιά, έξω από την είσοδο της Μονής. Ο λίθος έχει μέγιστο σωζόμενο μήκος 0,29 μ., μέγιστο σωζόμενο ύψος 0,115 μ. και πάχος 0,135-0,16 μ. Τα τμήματα των αρχικών επιφανειών που σώζονται είναι πολύ φθαρμένα. Στην κύρια όψη διακρίνονται τέσσερα γράμματα, ύψους 0,07 μ. Πρόκειται μάλλον για αρχαϊκή επιγραφή. Ο λίθος μεταφέρθηκε στο Μουσείο Κέας (σχέδιο 2).

Εικ. 1.

Σχέδιο 2.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ - 7η ΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ: «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ & ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ»

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΜΟΥΣΕΙΟΣΚΕΥΕΣ «ΠΑΜΕ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ» & «ΕΝΑΣ ΑΡΧΑΙΟΣ ΝΑΟΣ»

Κορνηλία Χατζηασλάνη

Υπεύθυνη Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης – Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης

Το Σάββατο 10 Μαΐου 2003 πραγματοποιήθηκε στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως η έβδομη Ημερίδα Εκπαιδευτικών (οι προηγούμενες έγιναν το 1991, 1993, 1994, 1996, 1998 και 2001) με θέμα «Εκπαιδευτικοί και Προγράμματα για την Ακρόπολη» που οργάνωσε η Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης σε συνεργασία με την Α' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

Η οργάνωση της Ημερίδας έγινε από τις αρχαιολόγους Κ. Χατζηασλάνη, Ε. Καϊμάρα και Α. Λεοντή.

Η φετινή Ημερίδα είχε ως ειδικό θέμα τις Εκπαιδευτικές Μουσειοσκευές «Πάμε στην Ακρόπολη» και «Ένας Αρχαίος Ναός» και ολοκλήρωσε το μεγάλο πρόγραμμα της δημιουργίας και παροχής μουσειοσκευών, της τρίτης γενιάς μουσειοσκευών, όπως τις αποκαλούμε, σε περίπου 160 φορείς στην Ελλάδα και 85 στο εξωτερικό. Χάρη στο πρόγραμμα αυτό, 30 επιπλέον μουσειοσκευές μπορούν να δανειζονται για πολύ περισσότερο χρόνο στα σχολεία. Παρουσιάστηκαν δεκαεπτά εισηγήσεις από δεκαεννέα εισηγητές που είχαν χρησιμοποιήσει στα σχολεία τους τις δύο μουσειοσκευές. Οι ομιλητές αντιπροσώπευαν δεκαπέντε σχολεία και μία Δημοτική Κινητή Βιβλιοθήκη. Μία παρουσίαση έγινε από εκπρόσωπο του Υπουργείου Πολιτισμού και Παιδείας της Κύπρου. Όλα τα σχολεία ήταν δημόσια, πέντε ήταν της Πρωτοβάθμιας και έντεκα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Οκτώ ανακοινώσεις ήταν από την επαρχία, από τον Βόλο, τη Θεσσαλονίκη, την Καρδίτσα, τη Λάρισα, τον Πόρο, τη Σπάρτη, την Τρίπολη και τη Χίο. Τρία σχολεία ήταν από την ευρύτερη περιοχή της Αττικής, από το Λαύριο, τον Αυλώνα και τη Ραφήνα, και πέντε σχολεία από την Αθήνα, το Αιγάλεω, την Κυψέλη, το Περιστέρι και το Χαϊδάρι.

Οι εισηγήσεις άρχισαν με την κα Α. Παρασκευά, η οποία παρουσίασε το εκπαιδευτικό λογισμικό με τίτλο «Έτσι σαν παραμύθι...» που δημιουργήθηκε από τα παιδιά της Ε' τάξης του **4ου Δημοτικού σχολείου στη Νέα Ιωνία Βόλου**. Η ιστορία της Ακροπόλεως των Αθηνών χωρίστηκε στις θεματικές ενότητες –χθες, σήμερα και αύριο– και διαρθρώθηκε όπως ένα παραμύθι με αρχή, μέση και τέλος. Η δημιουργία του CD-ROM έδωσε τη

δυνατότητα στα παιδιά να εμβαθύνουν στις γνώσεις τους σχετικά με την Ακρόπολη αξιοποιώντας το εκπαιδευτικό υλικό που είχαν στο σχολείο τους, αλλά και να γνωρίσουν τη νέα τεχνολογία. Πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος «Νησί των Φαιάκων», στο οποίο ήταν ενταγμένο το σχολείο. Αντικείμενο του προγράμματος ήταν η πιλοτική εφαρμογή υπολογιστικών και δικτυακών τεχνολογιών σε δεκατέσσερα δημοτικά σχολεία της Ελλάδας.

Μετά από τη χρήση της νέας τεχνολογίας στις σχολικές τάξεις, ακολουθήσαμε τον κ. Ε. Δούνια και τους μαθητές του **2ου Δημοτικού σχολείου Σπάρτης** σε ένα φανταστικό οδοιπορικό στην Ακρόπολη των Αθηνών. Με τη βοήθεια της μουσειοσκευής «Πάμε στην Ακρόπολη» τα παιδιά περπάτησαν νοητά στα μνημεία του Βράχου της Ακροπόλεως, αλλά και της νότιας κλιτύς σταματώντας σε σημεία-σταθμούς. Το κάθε μνημείο ζωντάνευε στα μάτια των μικρών μαθητών με τη βοήθεια σχετικών ερωτήσεων αλλά και γεγονότων που συνέβαιναν εκεί.

Έπειτα ταξιδέψαμε στην αρχαία Σπάρτη. Η κα Χ. Παναγιώτου από το **Γυμνάσιο Ραφήνας** παρουσίασε την εργασία που έκαναν η Στέλλα, η Άρτεμη και η Σοφία, μαθήτριες της Α' τάξης.

«Ο Σπαρτιάτης Λεό, επειδή ήταν ο καλύτερος της αγέλης του, κέρδισε ως έπαθλο ένα ταξίδι έξω από την αυταρχική Σπάρτη. Επιθυμία του ήταν να επισκεφθεί την Ακρόπολη με παιδιά της ηλικίας του που γνώριζε μ' ένα μυστηριώδες δίκτυο επικοινωνίας υψηλής τεχνολογίας. Έτσι κι έγινε... την ξενάγησή του ανέλαβαν στις 15/8 του 4ου αι. π.Χ. οι τρεις φίλες του, Στελλάς, Άρτη και Φοσία που έμεναν στην αρχαία Αθήνα...»

Ήταν μία ξενάγηση εντελώς ξεχωριστή και ευρηματικά γραμμένη που θα θυμούνται για πολύ καιρό τα παιδιά από το Γυμνάσιο Ραφήνας παράλληλα με τις γνώσεις που αποκόμισαν για την Ακρόπολη και τα μνημεία της.

Με την κα Ε. Χατζηδάκη και «Μία επίδειξη μόδας του 5ου αι. π.Χ. στον Βράχο της Ακρόπολης» που έκαναν τα παιδιά της Β' τάξης του **19ου Γυμνασίου Αθηνών** συνεχίστηκαν οι ομιλίες. Τα παιδιά, αφού επεξεργάστηκαν τις μουσειοσκευές «Πάμε στην Ακρόπολη» και «Αρχαία Ελληνική Ενδυμασία» έκαναν μία εκδήλωση,

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ - 7η ΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ: «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ & ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ»

όπου στο α' μέρος παρουσίασαν στους συμμαθητές τους ένα οδοιπορικό της Ακροπόλεως με παράλληλη αναφορά στην ιστορία της, στα αγάλματα και στα αναθήματα που κοσμούσαν τον Βράχο, ενώ στο β' μέρος εμφανίστηκαν μαθητές-«μοντέλα» με τους βασικούς τύπους της αρχαίας ενδυμασίας. Την ώρα που τα «μοντέλα» έδειχναν τα ρούχα και δίνονταν οι σχετικές πληροφορίες από τον «παρουσιαστή της επίδειξης» για το κάθε ένδυμα, το κάθε παιδί είχε επιλέξει να προβάλλεται η διαφάνεια ενός μνημείου, που, κατά τη γνώμη του, ταίριαζε με την περιβολή του. Η επιτυχία της εκδήλωσης συντέλεσε ώστε τα 32 παιδιά της Β' τάξης να αναλάβουν να ξεναγήσουν όλη την Α' και Β' Γυμνασίου (170 παιδιά) πάνω στην Ακρόπολη. Το εγχείρημα της διακίνησης των 170 παιδιών και της ξεναγήσής τους διεκπεραιώθηκε από τους ίδιους τους μαθητές που ήταν πια πολύ περήφανοι για τις γνώσεις τους.

Ο κ. Ι. Κουτσουρίδης από το **9ο Δημοτικό σχολείο Θεσσαλονίκης** έδειξε πόσο πολύ ενδιαφέρον έγινε το μάθημα της ιστορίας, με τίτλο «Τα μεγάλα έργα της εποχής του Περικλή» για τα παιδιά της Ε' τάξης χρησιμοποιώντας τη μουσειοσκευή «Πάμε στην Ακρόπολη». Επίσης ανέφερε ιδέες και προτάσεις για την αξιοποίηση της μουσειοσκευής στα πλαίσια των μαθημάτων Ιστορίας, Εικαστικών, Μαθηματικών, Γλώσσας, Πληροφορικής, Αγγλικών και Γεωγραφίας.

Η επόμενη εισήγηση έγινε από δύο μουσειοπαιδαγωγούς-εκπαιδευτικούς, την κα Α. Λέκκα και τον κ. Θ. Αλεξίου. Παρουσίασαν το πρόγραμμα σχολικών δραστηριοτήτων που σχεδιάστηκε στο πλαίσιο των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και υλοποιήθηκε στο **Γυμνάσιο-Λύκειο Βολισσού Χίου** τη σχολική χρονιά 2001-2002 με τίτλο «Γνωρίζω την ιστορία μου: από τα αρχαία χρόνια στα βυζαντινά, από τον λαϊκό πολιτισμό στον σύγχρονο κόσμο». Στόχοι του προγράμματος ήταν η δυνατότητα προσέγγισης και σύνδεσης γνωστικών κλάδων, η δυνατότητα εναλλακτικής διδασκαλίας των γλωσσικών μαθημάτων και της ιστορίας με τη χρήση εποπτικού υλικού, ο σχεδιασμός και η παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού από τους μαθητές, καθώς επίσης και η συμβολή στην καλλιέργεια της συλλογικής μνήμης των παιδιών. Το πρόγραμμα οργανώθηκε σε θεματικές ενότητες Αρχαίος Κόσμος, Βυζαντινός Κόσμος, Νεώτερα Χρόνια/ Λαϊκός Πολιτισμός, που περιλάμβαναν μικρότερους θεματικούς άξονες: Πάμε στην

Ακρόπολη, Η Αθήνα και το Πολίτευμα, Ο Βυζαντινός ζωγράφος κ.ά. και περιλάμβανε δραστηριότητα με βάση το σχολικό βιβλίο, ερευνητική εργασία στη βιβλιοθήκη, εργαστήριο δραστηριοτήτων χρησιμοποιώντας και τις δύο μουσειοσκευές.

«Η μουσειοσκευή στον χώρο ενός σχολείου με έγκλειστους μαθητές, μία μοναδική εμπειρία», ήταν ο τίτλος της επόμενης εισήγησης, που αποτέλεσε μοναδική εμπειρία και για τους ακροατές της Ημερίδας. Η κα Μ. Βλάχου από το **Παράρτημα Γυμνασίου Αυλώνα** που βρίσκεται μέσα στο **Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα**, παρουσίασε τις ιδιαιτερότητες του σχολείου της φυλακής, αλλά και των μαθητών-κρατούμενων που το παρακολουθούν προαιρετικά και είναι στην πλειοψηφία τους αλλοδαποί. Η αρχική αδιαφορία αυτών των μαθητών για την Ακρόπολη, που ακόμα και αν μάθαιναν γι' αυτήν κάποια πράγματα, ίσως δεν επρόκειτο να την δουν ποτέ από κοντά, μετατράπηκε με την παρουσία της μουσειοσκευής «Πάμε στην Ακρόπολη» μέσα στο μάθημα σε ενδιαφέρον για μάθηση και δημιουργία. Έλληνες μαθητές της Γ' Γυμνασίου έκαναν σχέδια και έγραψαν κείμενα για την Ακρόπολη, ενώ Αλβανός μαθητής της ίδιας τάξης κατασκεύασε τη μακέτα του Βράχου και του Παρθενώνα από πηλό.

Η κα Χ. Παπαδοπούλου, μουσειοπαιδαγωγός από το **Τμήμα Μουσειακής Αγωγής Δημοτικής Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου** μας παρουσίασε πώς αξιοποιήθηκαν επτά μουσειοσκευές με θέμα «Ένας Αρχαίος Ναός» στα σχολεία Δημοτικής Εκπαίδευσης της Κύπρου. Χρησιμοποιήθηκαν από περίπου 1500 μαθητές 37 σχολείων σε όλη την Κύπρο. Αξιοποιήθηκαν περισσότερο στο μάθημα της ιστορίας, αλλά και στο μάθημα των Ελληνικών και της Τέχνης. Συσχετίστηκαν με θέματα όπως «Η λατρεία» και «Οι ναοί» στην αρχαϊκή και κλασική εποχή, αναλύοντας τους ρυθμούς των ναών. Οι μαθητές δημιούργησαν κίονες από πηλό, ζωγραφικές αναπαραστάσεις αρχαίων ναών και έπλασαν φανταστικές ιστορίες, κατά τις οποίες ταξίδευαν στους αρχαίους ναούς και τους επισκέπτονταν είτε με μια μηχανή του χρόνου είτε μέσω του ονείρου. Ανάλογες ιστορίες έφτιαξαν προσωποποιώντας τους κίονες ή και παραστάσεις από τα αετώματα.

Από την Κύπρο, ξανά στο κέντρο της Αθήνας' αυτή τη φορά με την κα Ο. Κοσμά και 20 παιδιά της Στ' τάξης του **29ου Δημοτικού σχολείου Αθηνών** που, μετά τη

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ - 7η ΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ: «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ & ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ»

μελέτη της μουσειοσκευής «Ένας Αρχαίος Ναός», ξεκίνησαν να ανακαλύψουν τους «νέους» αρχαίους ναούς στο κέντρο της Αθήνας. Το Μουσείο Μπενάκη, το Μουσείο της Πόλης των Αθηνών, το εσωτερικό αθηναϊκών νεοκλασικών αρχοντικών βοήθησε τα παιδιά να γνωρίσουν τον αθηναϊκό Νεοκλασικισμό, ώστε να «χτίσουν» σιγά σιγά και το δικό τους νεοκλασικό στην τάξη τους. Κατόπιν κατέβηκαν στο κέντρο της Αθήνας για να γνωρίσουν από κοντά τα κτήρια αυτά και να τα «κατακτήσουν», φωτογραφίζοντάς τα. «Ήταν ο ωραιότερος περίπατος του κόσμου». Έπειτα τα παιδιά μελέτησαν αναλυτικά το ανθολόγιο και το βιβλίο της Ιστορίας τους και επέλεξαν το πιο κατάλληλο κείμενο που θα συνόδευε και παράλληλα θα ολοκλήρωνε την κάθε φωτογραφία.

Η επόμενη εισήγηση έγινε από την κα Σ. Λουρίδα, η οποία μαζί με τους μαθητές του **1ου** και **2ου Δημοτικού σχολείου Πόρου** μας «ταξίδεψαν» μέχρι το νησί τους. Η μουσειοσκευή «Ένας Αρχαίος Ναός» βοήθησε τα παιδιά να εξοικειωθούν με τις μορφές της κλασικής αρχιτεκτονικής, ώστε να μπορούν να αναγνωρίζουν και να εκτιμούν τα στοιχεία της αρχιτεκτονικής των κτηρίων του τόπου τους. Αφού μελέτησαν στην τάξη τις μορφές και τα επιμέρους στοιχεία που συνθέτουν τον κάθε ρυθμό, επισκέφθηκαν το μουσείο του Πόρου, όπου είδαν αναλυτικά το σύνολο των εκθεμάτων των αρχιτεκτονικών μελών. Στο τέλος του προγράμματος τα παιδιά περπάτησαν στην πόλη του Πόρου και μπόρεσαν πλέον με περισσότερη άνεση να διακρίνουν τις μορφές της κλασικής αρχιτεκτονικής στα σύγχρονα κτήρια του τόπου τους. Με την κα Μ. Θεολόγη, την **Κινητή Βιβλιοθήκη της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων του νομού Καρδίτσας** και τις μουσειοσκευές, τα παιδιά από σχεδόν 80 δημοτικά σχολεία του νομού έκαναν ένα ταξίδι στην αρχαία Ελλάδα. Ο συνδυασμός των τριών μουσειοσκευών «Πάμε στην Ακρόπολη», «Η Αρχαία Ελληνική Ενδυμασία» και «Το Δωδεκάθεο» ήταν πολύ εντυπωσιακός, καθώς οι μικροί μαθητές άρχισαν να ανακαλύπτουν την «κρυμμένη γνώση» της αρχαιότητας. Τα παιδιά τώρα ζητούσαν συνεχώς βιβλία με θέματα από την αρχαία Ελλάδα και περίμεναν με ανυπομονησία την επόμενη επίσκεψη της Κινητής Βιβλιοθήκης που ήταν γι' αυτά μια γιορτή.

Η επόμενη ομιλία έγινε από τις κυρίες Α. Χατζηπαρασίδου και Ζ. Παπαδημητρίου του **Πειραματικού**

Γυμνασίου Τρίπολης που δούλεψαν τις δύο μουσειοσκευές «Πάμε στην Ακρόπολη» και «Ένας Αρχαίος Ναός» με παιδιά της Α' τάξης. Οι μαθητές ανέλαβαν με τη βοήθεια της μουσειοσκευής «Ένας Αρχαίος Ναός» τη δημιουργία πινάκων με θέμα τον αρχαίο ναό, τα οποία παρουσιάστηκαν σε έκθεση στο τέλος της χρονιάς. Έτσι, οι μαθητές προσέγγισαν το δύσκολο θέμα της αρχαίας αρχιτεκτονικής με τρόπο πρωτότυπο, κατανόησαν τη λειτουργία ενός αρχαίου ναού καθώς και ότι η εξέλιξη της αρχιτεκτονικής σχετίζεται με τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες. Πριν να επισκεφθούν την Ακρόπολη, χωρισμένοι σε ομάδες, και με τη χρήση της μουσειοσκευής «Πάμε στην Ακρόπολη», οι μαθητές μελέτησαν τα μνημεία και, κατά την περιήγησή τους στον χώρο, έδωσαν στους συμμαθητές τους τις απαραίτητες πληροφορίες.

«Πρόγραμμα για τους αρχαίους ελληνικούς ναούς» παρουσίασε η κα Α. Ζαμπούνη από το **5ο Γυμνάσιο Χαϊδαρίου** στο οποίο συμμετείχαν προαιρετικά σε ώρες εκτός λειτουργίας του σχολείου περίπου 40 μαθητές της Α' και Β' Γυμνασίου. Μετά από την επεξεργασία της μουσειοσκευής «Ένας Αρχαίος Ναός» τα παιδιά προχώρησαν σε ποικίλες κατασκευές, ενεργοποιώντας τη φαντασία τους και ανακαλύπτοντας ή καλλιεργώντας τις δεξιότητές τους. Έφτιαξαν προσόψεις ναών, ακροκέραμα, ανάγλυφα από τη ζωφόρο του Παρθενώνα, κατασκεύασαν με ξύλο τον απλό και σύνθετο γερανό, έλκηθρο μεταφοράς των λίθων και άμαξα λιθαγωγίας. Χρησιμοποιώντας φελιζόλ ανακάλυψαν πώς ο λιθοξόος λειτουργούσε αφαιρετικά κατεργαζόμενος το μάρμαρο, ενώ δουλεύοντας το ξύλο, κατανόησαν τα είδη των συνδέσμων για τη σύνδεση των οριζόντιων λίθων και των σπονδύλων των κιόνων.

Καθώς οι μουσειοσκευές αποτελούν μια άλλη μορφή βιβλίου, η θέση τους είναι μέσα στις βιβλιοθήκες. Οι επόμενες ομιλίες παρουσίασαν την άριστη χρήση των μουσειοσκευών σε τέσσερις σχολικές βιβλιοθήκες. Υπεύθυνη της σχολικής βιβλιοθήκης του **6ου Ενιαίου Λυκείου Αιγάλεω**, η κα Δ. Καρασαββόγλου παρουσίασε τη χρήση που μπορεί να έχει μια μουσειοσκευή μέσα στη βιβλιοθήκη ενός σχολείου. Η παρουσία της μουσειοσκευής στη βιβλιοθήκη έγινε γνωστή στους μαθητές και στους καθηγητές από τις μικρές αφίσες που αναρτήθηκαν στον πίνακα ανακοινώσεων του σχολείου και στις τάξεις. Η παρουσίαση του Βράχου συνδυάστηκε

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ - 7η ΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ: «ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ & ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ»

με τη μουσειοσκευή της ζωφόρου, με τίτλο «Πάμε στην Ακρόπολη να δούμε τη Ζωφόρο;». Έγιναν αναφορές στον Παρθενώνα και σε γεγονότα που συνδέονται με τον Βράχο της Ακροπόλεως παραπέμποντας στη λογοτεχνία, τη ζωγραφική, τη φωτογραφία κι άλλες τέχνες. Έτσι η ιστορία έπαψε να είναι ένα ανιαρό μάθημα για τα παιδιά και τους έδωσε το ερέθισμα να έρθουν σε επαφή με την τέχνη και να διαπιστώσουν ότι ο Βράχος και τα μνημεία του δεν είναι απλά κάτι «αρχαίο», αλλά ένα κομμάτι της σύγχρονης ιστορίας. Η βιβλιοθήκη του βου Λυκείου Αιγάλεω αποτέλεσε και ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα για το πώς οι μουσειοσκευές μπορούν να λειτουργήσουν δανειστικά μεταξύ των σχολείων, συμβάλλοντας στη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών με κοινά προβλήματα και κοινούς στόχους και στη διοργάνωση εκδηλώσεων που «ζωντανεύουν» την εκπαιδευτική διαδικασία.

Με αφορμή τη μουσειοσκευή «Πάμε στην Ακρόπολη», η κα Γ. Στελλάκη από το **14ο Ενιαίο Λύκειο Περιστερίου** αναφέρθηκε στο θέμα της αξιολόγησης κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. Παρουσίασε ερωτηματολόγιο που συνέταξε για τη χρήση της μουσειοσκευής, προκειμένου να «κριθεί» το αποτέλεσμα και να αναπτυχθούν τρόποι πλουσιότερης συνεργασίας μεταξύ μαθητών, εκπαιδευτικών και μουσείου. Οι μαθητές συμπλήρωσαν με πολύ ενθουσιασμό το ερωτηματολόγιο θεωρώντας αυτήν την επαφή με εναλλακτικές μεθόδους διδασκαλίας αρκετά ενδιαφέρουσα, αφού η μουσειοσκευή αποτελεί κάτι διαφορετικό και μπορεί να αλλάξει την καθημερινότητα της σχολικής τάξης στα χέρια ενός εκπαιδευτικού με μεράκι. Η ίδια μουσειοσκευή έδωσε επιπλέον τη δυνατότητα στην κα Στελλάκη να «ξεναγήσει» 30 εκπαιδευτικούς της περιοχής του Δήμου Περιστερίου στο υλικό και τη χρήση της μουσειοσκευής μέσα σε μια σχολική βιβλιοθήκη. Συζητήθηκε το πώς μπορεί να αξιοποιηθεί το υλικό της μουσειοσκευής για ένα πληρέστερο και δημιουργικό μάθημα μέσα από μία ομαδοκεντρική και διαθεματική προσέγγιση.

Με την κα Π. Μυλωνά συνεχίστηκαν οι ομιλίες από τις σχολικές βιβλιοθήκες. «Πάμε στην Ακρόπολη;» αναρωτήθηκαν περίπου οι μαθητές του **7ου Λυκείου Λάρισας** σε μία πρόσκληση γνωριμίας με τη μουσειοσκευή. Φέτος, χωρίς ερωτηματικό, οι μαθητές προσπάθησαν να δημιουργήσουν τις συνθήκες, ώστε το ταξίδι

στον κόσμο της αρχαιότητας να γίνεται κάθε χρόνο. Με τη βοήθεια της μουσειοσκευής οι μαθητές έκαναν ένα φανταστικό οδοιπορικό στον Ιερό Βράχο παρακολουθώντας τις εικόνες του χώρου μέσα στον χρόνο και κατανοώντας την ιστορική του συνέχεια. Η παρουσίαση της μουσειοσκευής συνδυάστηκε με επίσκεψη στην Ακρόπολη, συνοδεύτηκε από εργασίες μαθητών και δανεισμό σε πολλά σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του νομού. Η παρουσία της μουσειοσκευής στο σχολείο συντέλεσε ώστε να αναδειχθεί ο χώρος της βιβλιοθήκης σε κέντρο διακίνησης της πληροφορίας που οδηγεί στη γνώση, σ' ένα «κέντρο δράσης» του σχολείου, ενάντια στη μονολειτουργικότητα χώρου και υλικού.

Οι εισηγήσεις ολοκληρώθηκαν με την κα Μ. Μπερέτη από το **1ο Γυμνάσιο Λαυρίου**. Με αφορμή τον δανεισμό της μουσειοσκευής «Πάμε στην Ακρόπολη» η βιβλιοθήκη σχεδίασε και οργάνωσε έκθεση με θέμα «Ακρόπολη, 6000 χρόνια ιστορία», αποτελούμενη από 25 πανώ με φωτογραφίες και κείμενα. Η έκθεση στόχευε στην ολόπλευρη γνωριμία των μαθητών, των εκπαιδευτικών, αλλά και όλης της πόλης του Λαυρίου με την Ακρόπολη και τα μνημεία της, στην ευαισθητοποίησή τους σε θέματα προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην ενημέρωση των εκπαιδευτικών για τη δυνατότητα εμπλουτισμού του μαθήματος με τη χρήση των μουσειοσκευών και στην καλλιέργεια του ερευνητικού πνεύματος και της κριτικής σκέψης των μαθητών. Η έκθεση είχε πολύ μεγάλη επιτυχία, καθώς την επισκέφθηκε περίπου ο μισός μαθητικός πληθυσμός της πόλης του Λαυρίου.

Κάθε σχολείο που συμμετείχε στην Ημερίδα παρέλαβε για τη βιβλιοθήκη του οκτώ τεύχη του ενημερωτικού δελτίου της Ένωσης Φίλων Ακροπόλεως «Ανθέμιον» (τεύχη 2ο έως 9ο), καθώς και τα πρακτικά της Διημερίδας με θέμα: «Αυτοφυής Βλάστηση στους Αρχαιολογικούς Χώρους» που πραγματοποιήθηκε από την Ένωση Φίλων Ακροπόλεως, στο Κέντρο Μελετών, στις 22-23 Μαΐου 1998. Όλοι οι συμμετέχοντες στην Ημερίδα πήραν το 8ο τεύχος του «Ανθемίου», που περιείχε τα πρακτικά της προηγούμενης Ημερίδας Εκπαιδευτικών (2001). Οι ομιλητές στην Ημερίδα πήραν επίσης δώρο τον εκπαιδευτικό φάκελλο «ΤΟ ΔΩΔΕΚΑΘΕΟ» καθώς και το νέο CD-ROM με θέμα «Η Ζωφόρος του Παρθενώνα».

Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ «ΦΙΛΩΝ»

9 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2002

Οι «Φίλοι» επισκέφθηκαν τη φωτογραφική έκθεση του Σ. Μαυροματά με θέμα τα αναστηλωτικά έργα στα μνημεία της Ακροπόλεως από το 1975 έως το 2002. Ξεναγός μας ο ίδιος ο κ. Μαυροματάς.

Η έκθεση αποτελείται από τέσσερις ενότητες:

1. Τα **αίτια** που προκάλεσαν την επέμβαση, όπου παρουσιάζονται συνοπτικά οι βλάβες και οι φθορές που προκλήθηκαν σε αυτά από τη φύση και τους ανθρώπους, στους 25 αιώνες της ιστορίας τους.
2. Η **προετοιμασία**, όπου επίσης με συνοπτικό τρόπο παρουσιάζεται η απαραίτητη εργοταξιακή υποδομή που προηγείται των έργων.
3. Οι κυριότερες **εργασίες** που πραγματοποιούνται με

Μουσείο Μπενάκη. Γενική άποψη της έκθεσης του Σ. Μαυροματά

μοναδικό τρόπο από το εξειδικευμένο προσωπικό που απασχολείται στα έργα.

4. Τα **μνημεία**, πάνω στα οποία εικονίζονται οι διάφορες φάσεις των εργασιών κατά τα τελευταία 25 χρόνια και ταυτόχρονα τονίζεται η απαράμιλλη ομορφιά της αρχιτεκτονικής των κλασικών κτηρίων του 5ου αιώνα.

27 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2002

Επίσκεψη των «Φίλων» στα μνημεία της νότιας κλιτύος της Ακροπόλεως.

Η αρχαιολόγος Χ. Παπασταμάτη φον Μοοκ μίλησε γενικά για την ιστορία του Θεάτρου του Διονύσου. Η αρχιτέκτων Α. Σαμαρά, μας ενημέρωσε για την πορεία των αναστηλωτικών εργασιών που εκτελούνται από το 1988. Έχει περατωθεί η αναστήλωση του αναλημματικού τοίχου στην ανατολική πάροδο του θεάτρου και συνεχίζεται στη δυτική. Ο αρχιτέκτων Κ. Μπολέτης, μας έδειξε και μας εξήγησε σχέδια σχετικά με την αναστήλωση του μνημείου του Θρασύλλου –χορηγικό μνημείο του 4ου αι. π.Χ., και το μακροβιότερο, αφού άντεξε στον χρόνο έως το 1827, οπότε το ανατίναξε ο Κιουταχής. Μας μίλησαν επίσης και για τη σχεδιαζόμενη σύνδεση του χώρου με το Νέο Μουσείο Ακροπόλεως. Η επίσκεψη συνεχίστηκε στο Ασκληπιείο, όπου η αρχιτέκτων Ρ. Χριστοδουλοπούλου, μας πληροφόρησε για τις εκεί αρχαιολογικές και αναστηλωτικές εργασίες.

11 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2002

Εκδήλωση της ΕΦΑ προς τιμήν των χορηγών της.

Η ΕΦΑ διοργάνωσε πανηγυρικό γεύμα προς τιμήν των χορηγών της, στην τραπεζαρία του ξενοδοχείου Άστορ. Κατά την εκδήλωση, οι «Φίλοι» απένειμαν στα φυσικά πρόσωπα και στις εταιρείες, που κατά καιρούς έχουν επιχορηγήσει την Ένωση, τιμητικό δίπλωμα που απεικονίζει το πρώτο εισιτήριο για την είσοδο στον αρχαιολογικό χώρο της Ακροπόλεως, που χρονολογείται το 1835 και φέρει την υπογραφή του πρώτου εφόρου L. Ross. Την εκδήλωση προσφέρθηκε να βοηθήσει αφιλοκερδώς ο ηθοποιός Κ. Καστανάς, ο οποίος με τη βαθιά και ζεστή φωνή του διάβασε αποσπάσματα από κείμενα επισκεπτών της Ακροπόλεως του τέλους του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ού, που περιλαμβάνονται στο βιβλίο «... έγραψαν για την Ακρόπολη». Την ανάγνωση των κειμένων συνόδευσε φλάουτο, που έπαιξε ο γάλλος μαρμαρογλύπτης F. Matthieu, που εργάζεται στα αναστηλωτικά έργα των Προπυλαίων. Στη συνέχεια έπαιξαν

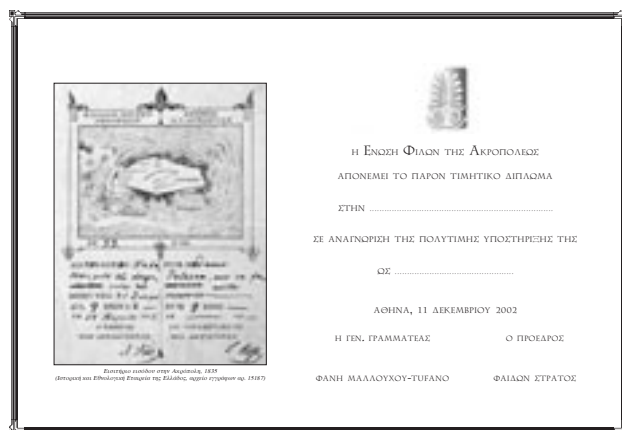
Η ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ «ΦΙΛΩΝ»

παραδοσιακή μουσική της περιοχής του Αιγαίου (βιολί και λαγούτο) δύο Τηνιακοί μαρμαρογλύπτες, οι Γ. Βίδος και Γ. Καραγιώργης, επίσης εργαζόμενοι στον ίδιο χώρο. Η εκδήλωση γενικά είχε πολλή επιτυχία, σε προσέλευση κόσμου και πιστεύουμε ότι όλοι έμειναν ευχαριστημένοι, παρόλο που η περιποίηση εκ μέρους του ξενοδοχείου δεν ήταν ικανοποιητική. Όμως, τίποτα δεν θα μπορούσε να μειώσει την απόλαυση που μας πρόσφερε η θέα της Ακροπόλεως, αυτής της μεγάλης αγαπημένης, που οι «Φίλοι» έχουν πάντα στο νου και στην καρδιά τους.

Ονόματα βραβευθέντων χορηγών:

- Κ. Δρακόπουλος (Ίδρυμα Σταύρου Σ. Νιάρχου)
- Σ. Παπαδημητρίου (Ίδρυμα Αλέξανδρου Σ. Ωνάση)
- Ι. Κωστόπουλος (Ίδρυμα Ι. Φ. Κωστόπουλου)
- Σ. Μαντζαβίνος (Ίδρυμα Μποδοσάκη)
- Θ. Σαμούρκας (Ίδρυμα Σαμούρκα)
- Γ. Δαβίδ (Όμιλος Εταιρειών 3Ε)
- Δ. Παπαλεξόπουλος (Τσιμέντα Τιτάν ΑΕ)

- Ι. Γεωργανάς (Τράπεζα Πειραιώς)
- Κος και Κα Π. Κοντέλλη
- Σ. Στεφάνου (Σ. & Η. Μεταξά ΑΕ)
- Ν. Παράσχης (Εταιρεία Οδών και Οδοστρωμάτων ΑΕ)
- Κ. Κυριακοπούλου (ΑΕΕ Αργυρομεταλλευμάτων και Βαρυτίνης ΑΕ)
- Λ. Χιλιαδάκης (HSBC Bank)

Το δίπλωμα των «Φίλων»

Το πρώτο τρίμηνο του 2003, την περίοδο Ιανουάριος-Μάρτιος, η ΕΦΑ οργάνωσε τρεις διαλέξεις, τις οποίες αφιέρωσε σε έναν αρχαιολόγο και δύο αρχιτέκτονες, που το έργο τους έχει σφραγίσει την έρευνα των μνημείων της Ακροπόλεως. Οι διαλέξεις έγιναν στο ισόγειο του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως.

22 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2003

Η καθηγήτρια της κλασικής αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών Ο. Παλαγγιά, μας μίλησε για τον γερμανό αρχαιολόγο L. Ross. Η κα Παλαγγιά στην ομιλία της έδωσε βάρος κυρίως στη δράση του Ross ως πρώτου καθηγητή αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Προλόγισε ο δρ. Μ. Kreeb, αρχαιολόγος του Γερμανικού Αρχαιολογικού Ινστιτούτου Αθηνών, ο οποίος αναφέρθηκε κυρίως στη ζωή του Ross και στο μελετητικό έργο και τις δημοσιεύσεις του.

12 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2003

Η Γεν. γραμματέας της ΕΦΑ δρ. Φ. Μαλλούχου-Tufano, αρχαιολόγος της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης και ο καθηγητής ιστορίας της αρχιτεκτονικής στο ΕΜΠ Μ. Κορρές, με καθοριστική συμβολή στα αναστηλωτικά έργα Ακροπόλεως, μας μίλησαν για τον άγγλο αρχιτέκτονα F. C. Penrose. Η κα Μαλλούχου, μας μίλησε για τη ζωή του Penrose και κυρίως τη συμβολή του στην αναστήλωση των μνημείων της Ακροπόλεως και

ιδιαίτερα του Παρθενώνα. Ο κ. Κορρές αναφέρθηκε στην προσωπικότητα και το έργο του Penrose και ιδιαίτερα στις έρευνες του για τους αρχαίους ελληνικούς ναούς και κυρίως για την αρχιτεκτονική και τις αρχιτεκτονικές εκλεπτύνσεις του Παρθενώνα.

26 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2003

Ο αρχιτέκτων Κ. Δεκαβάλλας, ομότιμος καθηγητής του ΕΜΠ, μας μίλησε για τον G. P. Stevens. Ο κ. Δεκαβάλλας, ο οποίος συνδεόταν με συγγενικούς δεσμούς με τον Stevens, μας μετέφερε τα προσωπικά του βιώματα και αναμνήσεις από τον άνθρωπο Stevens, ενώ παράλληλα μας μίλησε διεξοδικά και για τον επιστήμονα, τις μελέτες του για την Ακρόπολη, τον τρόπο και τις τεχνικές που χρησιμοποιούσε στην εκπόνηση των σχεδίων του. Προλόγισε η δρ. Ν. Βογείκωφ, αρχαιολόγος της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών (ΑΣΚΣ), η οποία μας μίλησε για τη ζωή του Stevens, τις δημοσιεύσεις του και το αρχείο του, τα οποία φυλάσσονται στο αρχείο της ΑΣΚΣ.

ANOEMION

Ενημερωτικό Δελτίο
της Ενώσεως Φίλων Ακροπόλεως

Εκδότης: *Εβη Τουλούπα*
Υπεύθυνοι έκδοσης: *Εβη Τουλούπα, Ειρήνη Καϊμάρα*
Καλλιτεχνική επιμέλεια, DTP: *AltSys*

© ΕΝΩΣΗ ΦΙΛΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ
Μακρυγιάννη 2-4, 117 42 Αθήνα
Τηλ.: 210 9249333, fax: 210 9239023

ISSN: 1106-6628

Φωτογραφία εξωφύλλου:
Ο Πύργος της Αγίας Μαρίνας Κέας. Σώζεται μέχρι τα 19,632 μ.
και κτίστηκε τον 4ο αι. π.Χ. Κανένας άλλος αρχαίος πύργος
δεν σώζεται σ' αυτό το ύψος. Μέχρι τον 1858 σωζόταν σχεδόν
ακέραιος, οπότε κατέπεσε μεγάλο τμήμα μετά από σεισμό.
(Φωτ. Γιώργος Δεπόλλας, 1990)